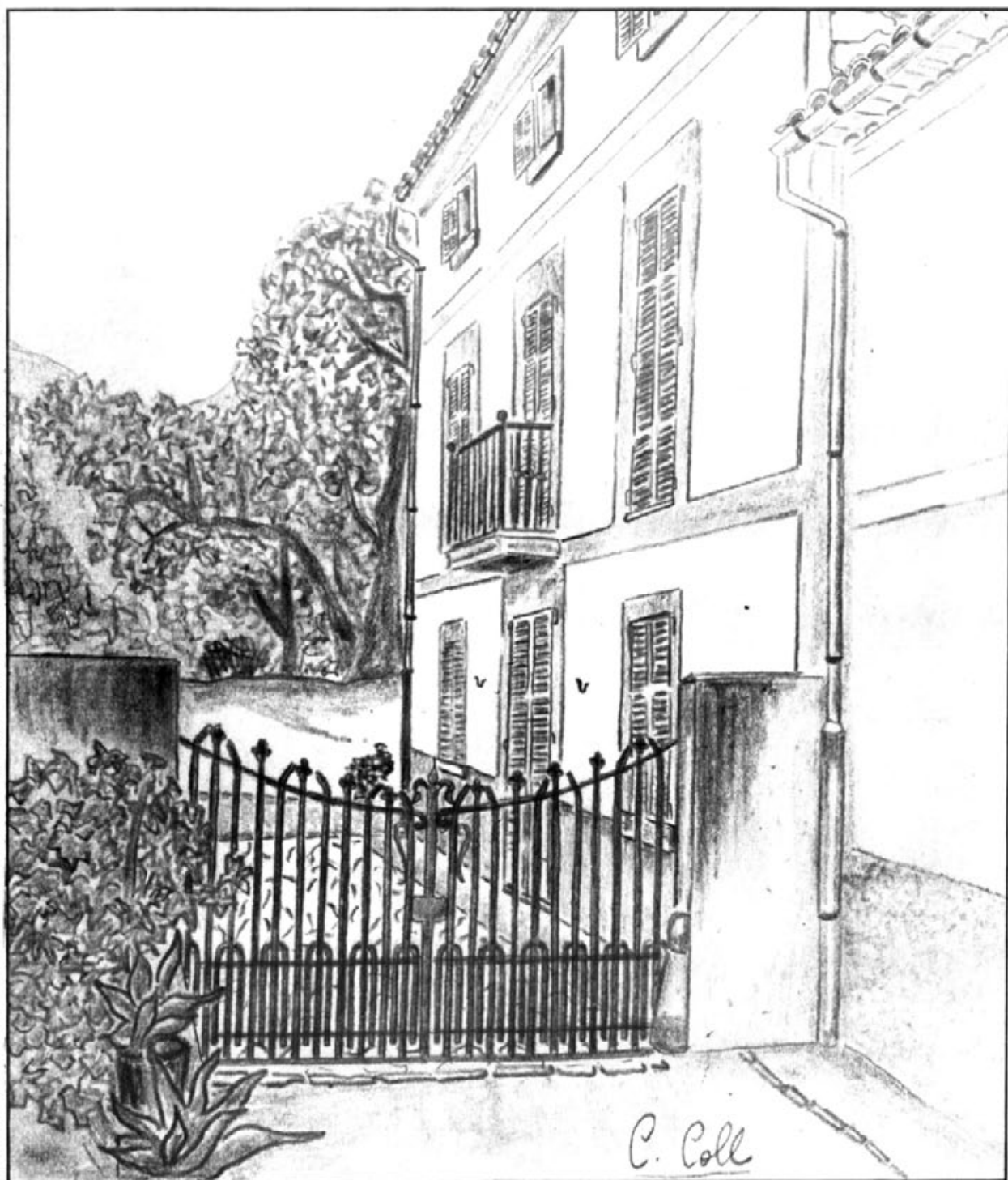


montaurà

Nº 10 Primavera 1990

REVISTA DE MANCOR DE LA VALL



POSADA DE BINIATZENT, dibuix de Catalina Coll Martorell.

Montaura

MONTAURA, Revista de Mancor de la Vall.

Redacció : Grup de Mancorins.
 Confecció : En Joan & Co.
 Col·laboradors: Tots els qui vulguin.
 IMPRESSIÓ: Informacions Llevant, S.A.
 Dipòsit Legal: PM 3-1988.

EDITA: COL·LECTIU MONTAURA
 Pl. Ajuntament, 1
 07312 MANCOR DE LA VALL
 Telèfon: 501776

Les responsabilitats dels articles
 recauran només damunt de llurs autors.

Ajuntament	501776
Ambulàncies	200362
Ambulatori S.Soc. Inca	502850
A.T.S.	501880
Bombers	085
Dispensari Municipal	504865
Electricitat "Avaries"	500700
Escola "Montaura"	505991
Esperança, Telefon de la	461112
Fons Cultural Europeu	457777
Guardia Civil C.O.S.	295004
Guardia Civil Selva	515004
Meteorològica, Inform.	405814
Metge de Guardia (Nº688)	281313
Notícies (de 8 a 20 h.)	721172
Parròquia	501828
Protecció Civil	721040
Pompes Fúnebres	500237
Telegrams per telèfon	722000
Toxicològica, Inform.	91-2620420
Tren, Estació Inca	500059
Urgències S.Soc. Inca	503882

SUMARI

Portada: "Posada de Biniatzen", dibuix de l'artista local Catalina Coll Martorell.

Pàg. 3.- CRONICA, Gabriel Fiol Mateu.

6.- ARA HA FET VINT ANYS... (De "Nuestro Pueblo").

7.- SALUT: La Hipertensió, Isabel Garau Llinàs.

8.- L'AJUNTAMENT INFORMA.

10.- DE CA NOSTRA..., Jaume Gual Mora.

13.- ELS LLINATGES DELS MANCORINS (9), Gabriel Fiol Mateu.

14.- ESGLÉSIA LOCAL. "Pasqua-Amor-Comunitat", Bartomeu Fons Pascual.

15.- TOPONIMIA DOCUMENTADA (10), Gabriel Fiol Mateu.

16.- Entrevista: FRANCESCA POU MARTORELL, "Reülleta", Madona de Cafè. Jaume Gual Mora.

20.- SES GLOSES D'ES SINEVÉ.

21.- TEMPERATURES I PLUGES A MANCOR, Miquel Saurina Vallori.

22.- AQUEST TRIMESTRE A LA MEVA ESCOLA, Nuria Horrach i Tomás Cayuela (6è Curs).

23.- VI TRIAL MANCOR DE LA VALL, Biel Fiol.

24.- FORUM: "A Mancor de la Vall", Margalida Darder.

25.- DROGAR-SE AMB LA BELLESA DE LA VIDA, Bartomeu Català.

27.- EL FUTBOL: Futbol dels petits; Llorenç Abrines.

28.- El Montaura es mantén entre els set primers, Joan Martorell Vallori.

30.- PER LLEPAR-SE ELS DITS: El Tumbet; Domingo Lull Capó.

Contraportada: IMATGES D'AHIR: "Rotlades d'amics" (Devers els anys 50).

Comentari d'En Biel de Son Nadal.

**ANAM PER EL BON CAMÍ, PERÒ NECESSITAM
 LA COL·LABORACIÓ DE TOTS:**

**PROPOSAM INICIATIVES I SUGGERÈNCIES.
 DONAM-MOS A CONEIXER LA VOSTRE OPINIÓ**

CRÒNICA

Gener.-

Dia 5 morí en Francesc Vallori Seguí, de Can Seregeta, a l'edat de 74 anys. A la seva dona Maria, filles Catalina i Antònia i demés familiars els donam el nostre condol.

Dia 6 el Grup Teatral l'Aubada del Centre Socio-Cultural d'Inca oferí, de manera gratuïta, una vetlada artística als seus companys de la tercera edat de Mancor.

Durant la primera setmana del mes de gener finalitzaren les obres complementàries d'encarrilament del Torrent de Biniarroi, a càrrec del servei Hidràulic de la Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori del Govern Balear. S'ha formigonat el fons del torrent des de l'entrada al tram cobert fins a l'altura del cementeri, amb quatre assuts escalonats que actuen a manera de barrera per aturar les branques i altres objectes que pugui arrossegar el torrent. El pressupost d'aquesta obra ha estat de 5.515.915 ptes.

El dia 12 seixanta-vuit socis Amics de la Tecera Edat anaren a ciutat a veure la gran creació del popular Xesc Forteza "Jubilat ve de jubileu". S'ho passaren molt bé i no hi ha que dir que es pegaren un tip de riure.



La festa de Sant Antoni va comptar, com de costum, amb molta participació de gent. El dia abans, el sopar vora el fogaró i el ball a Can Bernat, estigueren animadíssims.

Després de la baixada del corb, que aquest any ho féu a tota velocitat, es feren les benedictes. Entre els participants resultaren premiats:

- Animal més destacat, el cavall portat per Jaume Estrany.

- Animals de més interès ramader: Cuses de bestiar de Joan Mir i Manuel Fernández. També el mul de Nofre Bonafé.

- Animal de raça autòctona més pura, la cusa que presentà na Francesca M Moranta.

Carrosses:

1er Premi: Neptú.
2on " : Cleopatra.
3er " : Safari.
4art " : Esquimals.
Accésit : Al Capone.
Accésit : Bingo.





El dia 23, a S'Arenal on resideixen, celebraren les noces d'argent del seu matrimoni el mancorí Vicenç Mateu Grau i la caimarienca Antònia Bennàssar Mateu. Felicitats.

El dia 27, l'Associació d'Amics de la Tercera Edat va anar d'excursió al castell del Comte Mal. Allà conegueren la història i la llegenda del segon Comte de Formiguera, D. Ramon Saforresa, conegut pel Comte Mal, al qual han aplicat els famosos versos del comte Arnau, amb resonàncies d'ultratomba:
"Flamades de foc llançau, mon compte Mal, flamades de foc llançau, ai mon Déu val".

Febrer.-

El dia 12 començaren les obres de reforma de la

Plaça de l'Església a càrrec de "Construcciones Ropit, S.A." que han de modificar, millorant-la, l'estètica del centre del poble.



El dia 16, organitzada per l'Ajuntament, es celebrà una conferència, il·lustrada amb diapositives, a càrrec del Professor d'Història de l'Art de l'I. B. "Berenguer d'Anoia" d'Inca, Sr. Pere Rayó Bennàssar. Tractà sobre l'arquitectura modernista a Catalunya i a Mallorca. Fou seguida amb notable interès pels assistents.



Els darrers dies demostraren que aquestes festes estan totalment recuperades i reassumides pel poble.

Començaren el Dijous Llarder amb un ball al Casal de Cultura. El dia se-





güent, divendres dia 23, els Amics de la Tercera Edat, després de sopar, es divertiren ballant amb la música que interpretava D. Manuel Vitaller. El que resultà més divertit fou que no deixaren entrar ningú que no anàs disfressat. El dissabte el ball a Can Bernat estigué animadíssim, amb gran presència de freses de Mancor i d'altres pobles.

El diumenge foren els nins que disfrutaren amb la rueta infantil, animada per la Banda Municipal de Cornetes i Tambors de Búger.

Martorell Fluxà, fill de Jordi i Maria.

Març.-

El dia 5 començaren les obres de reforma de les xarxes d'aigües pluvials, potables i residuals als carrers de sa Vileta, Canaleta i Avinguda 2 d'abril de 1925 a compte de "Servicios y Construcciones Madeira S.A." Obres que ocasionen moltes molèsties a la circulació de vehicles, però necessàries per un millorament de la infraestructura sanitària local.

nyada de la projecció de diapositives.

El dia 10 l'Associació d'Amics de la Tercera Edat organitzà una excursió amb col.laboració de l'Ajuntament i de la Caixa de Balears Sa Nostra. Els cent trenta participants, acompanyats en dos autocars, visitaren entre d'altres llocs, la fàbrica de Perles artificials "Majòrica", les coves dels Hams i el més novell Ajuntament de Mallorca, el d'Ariany.



Com ja és tradicional, el ball de casats del di-lluns clogué el Carnestoltes d'enguany.

El dia 25 batiaren a la Parròquia el nin Bernat

El dia 9, al Casal de Cultura, el Sr. Pere Rayó pronuncià la segona conferència del cicle organitzat per l'Ajuntament. Versà sobre la pintura fauvista i expressionista. Anà acompanyat

El cicle de conferències sobre art del Sr. Pere Rayó acabà el dia 23, amb un tema que tractava sobre el "Surrealisme". La no llunyana mort del pintor Salvador Dalí, féu que fos

seguida amb especial atenció.

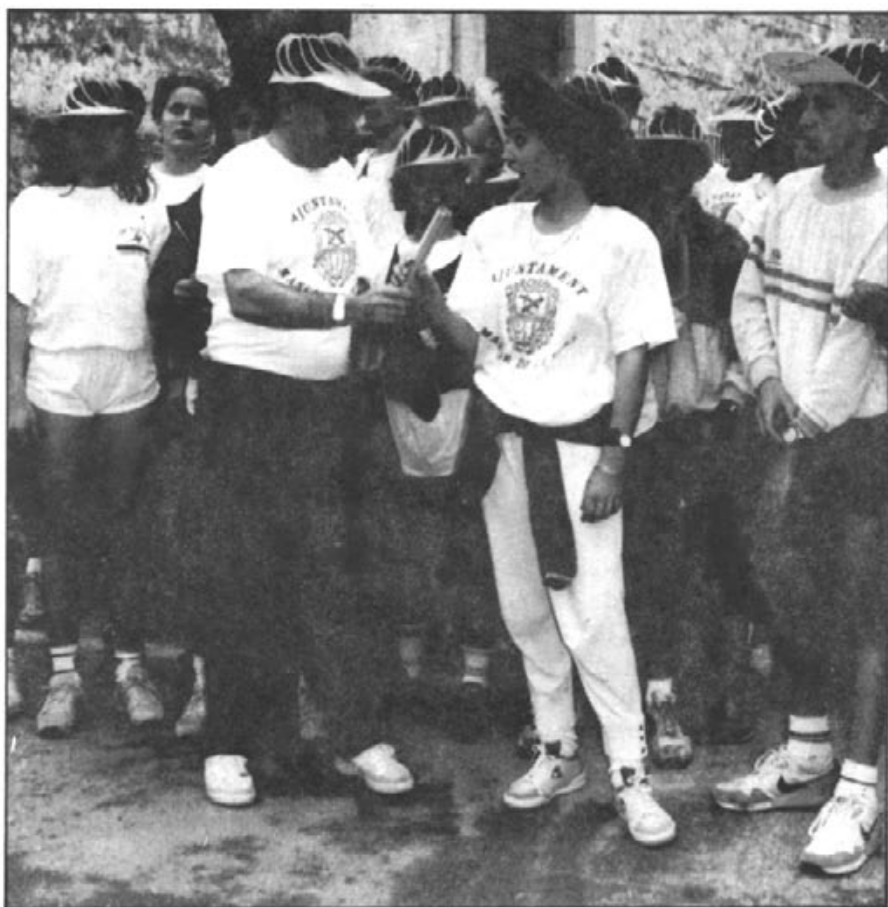
El dia 25 es celebrà la II Travessada per relleus Mancor de la Vall-Pollença, organitzada pel Club d'Atletisme Colonya de Pollença i el C. D. Montaura, amb el patrocini dels Ajuntaments de Mancor i Pollença i de la Caixa d'Estalvis de Colonya. Aquest any es féu al revés de l'any passat. Sortiren de Mancor i arribaren a Pollença.

Davant l'Església el Batle de Mancor, Sr. Gabriel Pocovi, donà el testimoni al primer relleu que era na Teresa Casillas, i així fins a vint que eren els trams en què estava dividit el trejecte. Finalitzà amb un dinar al Restaurant "Can Pep" del Port de Pollença, on entregaren un record commemoratiu a tots els participants.

Dia 29 el mancorí, Sr. Joan Reynés Gual, que fou Secretari del nostre Ajuntament entre els anys 1929-1934, morí a l'edat de 88 anys a la vila de Capdepera, on havia exercit igualment de Secretari fins a la seva jubilació. Descansi en pau.

El dia 31 a l'església parroquial de Lloseta es casaren el jove mancorí en Miquel Vallori Paris amb na Margalida Ramon Juan, natural d'aquella vila. Han fixat la seva residència al nostre poble. Moltes felicitats.

Gabriel Fiol Mateu.



ARA HA FET VINT ANYS ...

Durant el primer trimestre de 1970 foren notícies a Mancor:

El naixements de Francesca Ribot Pol (3 gener), Bartomeu Mateu Moranta (24 gener) Antònia Solà Martorell (26 febrer) i Pere Amengual Mateu (12 març).

El matrimoni de n'Arnau Mateu Martí amb na Catalina Martorell Lluïl (30 març).

Les defuncions de Francesca Sans Llabrés de Cas Ferrer, de gairebé 96 anys (20 gener), de Catalina Reynés Martorell, madò Bernada de 82 anys (20 febrer), Jaume Martorell Amengual, Ropit, de 48 anys (5 març) i Bernat Mateu Sastre, de Can Patró, de 92 anys (12 març).

La Diputació adjudicà les obres d'asfaltat del camí a Caimari per Massanella a l'empresa "Construcciones Carbonell" de Maria de la Salut.

El dia 3 de març aparegué el nostre terme municipal, i quasi bé tota l'illa, tapada per la neu.

El dia de Pasqua, que aquest any fou el 29 de març, el temps resultà hivernal amb pluja i fred que impediren la celebració de la popular processó de l'Encontre.

De "Nuestro Pueblo".

SALUT

LA HIPERTENSIO

Vulgarment deim "tenir sa sang alta". En realitat la sang no la tenim alta més que quan ens puja a la cresta. El que tenim alt o baix es la tensió.

Tots sabem que el cor té dos moviments: la sistole i la diàstole. Amb aquests moviments el cor impulsa la sang a través de les artèries (sistole) ò, per entendre-nos, la xucra de les venes (diàstole). El moviment del cor es tradueix en un augment o disminució de la pressió de la sang dins les artèries. Per això quan el metge ens col·loca l'esfigmòmetre (així s'en diu de l'aparell de mirar la tensió) registra, mitjançant el fonendoscop, dues tensions diferents: la que correspon al moviment de la sistole i la que correspon al moment de la diàstole: la sistòlica i la diastòlica.

Sabem doncs que la tensió es mesura amb dues xifres: la màxima (o tensió sistòlica) i la mínima (o tensió diastòlica).

Aquestes xifres tenen uns valors diferents per cada individu que considerem. La tensió sistòlica pot variar de 90 mm de mercuri fins a 160 mm. o, dit d'una altra manera, de 9 a 16. La tensió diastòlica també pot variar, encara que en un marge més restringit: entre 60 i 90 mm. de mercuri, o sigui entre 6 i 9.

Amb això podeu apreciar que la variabilitat considerada com a "normal" es molt gran entre els individus.

Però a més a més, també sol variar en el mateix individu depenent de si està en repòs i tranquil o està excitat, o ha fet un exercici físic important. Per això té sentit que el metge ens faci seure o jeure quan ens ha de mirar la tensió. També s'accepta que la tensió varia segons l'edat: les persones d'edat solen tenir la tensió més alta debut principalment a una pèrdua d'elasticitat de les artèries.

Per tot això els metges han discutit molt abans de posar-se d'acord en els xifres a partir de les quals es pot dir que una persona es hipertensa. Finalment l'Organització Mundial de la Salut va ser qui va donar els marges:

Es considera hipertensa aquella persona que enregistra xifres superiors a 160 mm de màxima i/o 95 mm. de mínima.

Hi ha doncs varies castes d'hipertensos:

- 1) Aquells que tenen la màxima per damunt de 16.
- 2) Aquells que tenen la mínima per damunt de 9.5.
- 3) Aquells que les tenen altes totes dues.

Fins no fa gaire s'havia concedit meyns importància al fet de tenir elevada la tensió sistòlica, però recentment, diferents estudis han demostrat que aquest fet pot ocasionar les mateixes complicacions que el de tenir elevada la tensió diastòlica.

Amb tanta variabilitat dins les xifres normals es bo de comprendre que els metges han classificat la hipertensió en graus:

- Hipertensió lleugera
- Hipertensió moderada
- Hipertensió severa

La persistència de xifres elevades de tensió arterial durant molt de temps pot ocasionar complicacions importants derivades quasi sempre de la dificultat d'irrigació sanguínia a òrgans vitals com poden ésser el cervell, el cor o els renys i a òrgans sensibles com la retina.

Ademés s'ha comprovat que la hipertensió augmenta el risc de patir moltes altres malalties no relacionades tan directament amb els seus efectes.

Es per això que es molt important el tractament i control de la hipertensió. Tot i que es una malaltia que no té cura, s'en poden evitar les complicacions si es tracta adequadament i amb perseverància. El seu tractament, a més de farmacològic, inclou una sèrie de mesures:

- Evitar el sobrepès
- Evitar el cafè, l'alcohol i el tabac.
- Fer exercici
- I evitar l'ansietat.

Isabel Garau Llinàs.

Ajuntament de Mancor

Sessió Extraordinària (27-01-90).

S'aprovà sol·licitar al CIM, que inclogui dins del "Pla plurianual per a obres d'infraestructura hidràulica" les obres d'abastiment i sanajament de varis carrers del poble, amb un pressupost superior als trenta milions de pessetes.

S'aprovà destinar 200.000 ptes. al Pla de Millora de les Façanes.

A partir del juny de l'any passat, les actes i resolucions del Consistori deixaren d'ésser transcrits manualment per ésser-ho mecànicament.

La liquidació de les passades Festes de Sant Antoni, ha reportat un dèficit de 156.070 ptes.

Finalment s'acordà celebrar distints actes en el proper Carnestoltes.

Sessió Extraordinària (03-03-90).

El Consistori va ésser informat de l'acte judicial de la Sala del Contenciós Administratiu desestimant el recurs de l'actor "Mármoles y Triturados Selva S.A." contra l'acord d'aquest Ajuntament.

Aiximateix fou informat de què la Conselleria de Cultura del Govern Balear havia destinat dos milions de pessetes al Conveni amb aquest ajuntament per al "Pla de Millorament de Façanes".

Es donaren les següents llicències d'obres particulars:

- A Maria Agnès Muffoz Llobera per adecentar la façana d'una casa al carrer des Fang.

- A Joan Martí Mateu per tancar el corral i restaurar la vivenda, situada al carrer de Son Tomeu, cantonada amb el de Sa Vileta.

- A Joan Reynès Seguí per restaurar i netejar la façana de la seva casa al carrer de Biniatzent.

- A Margalida Reynès Martorell per fer una cambra de bany i traster a la seva casa del carrer de San Joan.

S'aprovà definitivament el pressupost general per a l'any 1990, que puja a un import equilibrat de 24.762.591 ptes.

S'acordà concedir l'excedència voluntària al funcionari subaltern Gabriel Horrach Arrom, per un temps no superior a deu anys ni inferior a dos.

Per proveir la vacant ocasionada per la dita excedència, s'acordà convocar concurs per a la plaça d'auxiliar administratiu laboral, pel temps d'un any, així com les bases i la composició del Tribunal Qualificador.

S'acordà sol·licitar del CIM, el finançament, dins del "Pla Territorial d'equipaments esportius" corresponent a l'any 1990, les obres per la construcció de dependències annexes al Poliesportiu Municipal per a magatzem i serveis.

També es sol·licità del "Pla d'Obres i Serveis" per a 1990 del mateix organisme, finançament per aquest ordre de preferència: 1) Adecentament de la zona de Sa Font, zona ajardinada i obertura d'un carrer. 2) Magatzem Municipal. 3) Ampliació de l'arc del pont de la carretera d'Inca, sobre el torrent de Biniarroí. 4) Zona ajardinada del carrer de Margalida Sintés angular amb carretera d'Inca.

S'informà al ple que el padró municipal d'habitants a 1 de gener de 1990, donava una població de dret de 958 habitants d'ells 467 homes i 491 dones. A la mateixa data de l'any passat era de 948 habitants.

També s'acordà informar favorablement la sol·licitud de l'Ajuntament d'Esporles, davant del Ministeri d'Administracions Públiques, d'autorització d'una acumulació de les funcions del lloc de treball de Secretari de les corporacions de Mancor de la Vall i d'Esporles per al funcionari, amb habilitació de caràcter nacional, Sr. Jaume Nadal Bestard, en actiu en aquesta entitat.

Col·laborar dóna dret a



Sessió Ordinària (29-03-90).

El Consistori fou assabentat de què la Comissió de Preus de les Balears havia aprovat les noves tarifes de subministrament d'aigua potable.

També es notificà que, en base a la proposta del Tribunal del Concurs per a proveir una plaça d'auxiliar administratiu laboral temporal, quedà contractada na Magdalena Grau Reynés.

Es concediren permís d'obra a:

- Margalida Mairata Coch per aterracar una paret i fer el desaiguament de la cambra de bany a la seva casa del carrer de Biniarroi.

- Maria Reynés Sampol per canviar la fusta de la balconada de la seva casa a l'Avinguda 2 d'abril de 1925.

- Maria A. Salom Pizà per fer una cambra de bany, modificar el porxo i retocar la façana de la casa del camí des Rafals.

S'aprovà la liquidació del pressupost del passat any 1989 que, en resum, és com segueix:

En Caixa a 31-12-89	3.119.828.-
A cobrar a 31-12-89	1.377.758.-
Total	4.497.586.-

A pagar a 31-12-89	392.928.-
Superàvit	4.104.658.-

Després d'aprovar diverses certificacions de les obres públiques que s'estan fent, fou acceptat el programa que presentà el Sr. Batle per a la propera Romeria a Sta. Llúcia, per un import de 25.000 ptes.



AJUNTAMENTS SELVA - MANCOR DE LA VALL METGES DE GUÀRDIA ANY 1990



MAIG														JUNY														
L	M	M	J	V	S	D									L	M	M	J	V	S	D							
30	1	2	3	4	5	6	Dra. M. CUADRI								4	5	6	7	8	9	10	Dr. R. FARRIOLS						
7	8	9	10	11	12	13	Dra. L. FABREGAT								11	12	13	14	15	16	17	Dra. M. CUADRI						
14	15	16	17	18	19	20	Dr. R. FARRIOLS								18	19	20	21	22	23	24	Dra. L. FABREGAT						
21	22	23	24	25	26	27	Dra. M. CUADRI								25	26	27	28	29	30	1	Dr. R. FARRIOLS						
28	29	30	31	1	2	3	Dra. L. FABREGAT																					
JULIOL														AGOST														
L	M	M	J	V	S	D									L	M	M	J	V	S	D							
2	3	4	5	6	7	8	Dra. M. CUADRI								30	31	1	2	3	4	5	Dra. L. FABREGAT						
9	10	11	12	13	14	15	Dra. L. FABREGAT								6	7	8	9	10	11	12	Dr. R. FARRIOLS						
16	17	18	19	20	21	22	Dr. R. FARRIOLS								13	14	15	16	17	18	19	Dra. M. CUADRI						
23	24	25	26	27	28	29	Dra. M. CUADRI								20	21	22	23	24	25	26	Dra. L. FABREGAT						
														27	28	29	30	31	1	2	Dr. R. FARRIOLS							
SETEMBRE														OCTUBRE														
L	M	M	J	V	S	D									L	M	M	J	V	S	D							
3	4	5	6	7	8	9	Dra. M. CUADRI								1	2	3	4	5	6	7	Dra. L. FABREGAT						
10	11	12	13	14	15	16	Dra. L. FABREGAT								8	9	10	11	12	13	14	Dr. R. FARRIOLS						
17	18	19	20	21	22	23	Dr. R. FARRIOLS								15	16	17	18	19	20	21	Dra. M. CUADRI						
24	25	26	27	28	29	30	Dra. M. CUADRI								22	23	24	25	26	27	28	Dra. L. FABREGAT						
NOVEMBRE														DESEMBRE														
L	M	M	J	V	S	D									L	M	M	J	V	S	D							
29	30	31	1	2	3	4	Dr. R. FARRIOLS								3	4	5	6	7	8	9	Dra. L. FABREGAT						
5	6	7	8	9	10	11	Dra. M. CUADRI								10	11	12	13	14	15	16	Dr. R. FARRIOLS						
12	13	14	15	16	17	18	Dra. L. FABREGAT								17	18	19	20	21	22	23	Dra. M. CUADRI						
19	20	21	22	23	24	25	Dr. R. FARRIOLS								24	25	26	27	28	29	30	Dra. L. FABREGAT						
26	27	28	29	30	1	2	Dra. M. CUADRI																					
Adreça dels metges														Dr. RICARDO FARRIOLS: C/ M. Caballer, n° 5 - MANCOR Dra. LUISA FABREGAT: C/ Dezcallar, n° 9 - SELVA Dra. MARIA CUADRI: C/ J. Estalrich, n° 4 - SELVA														

Adreça dels metges
Dr. RICARDO FARRIOLS: C/ M. Caballer, n° 5 - MANCOR
Dra. LUISA FABREGAT: C/ Dezcallar, n° 9 - SELVA
Dra. MARIA CUADRI: C/ J. Estelrich, n° 4 - SELVA

SERVEIS D'URGÈNCIES: TELEFONAR A L'ÚNIC NÚMERO **28 13 13 - BUSCA - 688**

DISSABTES, DIUMENGES I FESTIUS INCLUÏTS: De les 14 h. del dissabte fins a les 9 h. del diumenge

DIES FEINERS: De les 17 h. fins a les 9 h. del dia següent

LES GUÀRDIES SÓN EXCLUSIVAMENT PER URGÈNCIES.
ELS MALalts NO URGENTS SERAN ATesos EN HORES DE CONSULTA



exigir. I tu, què fas?

D E C A N O S T R A . . .

LLENGUA.

PARLEM COM CAL

La dièresi.

El signe de la dièresi es posa damunt la *i* o la *ü*, en general indica que aquestes (*i*, *ü*), s'han de pronunciar amb més detenció: Beneit (tonto), beneït (bendito).

Es posa la dièresi:

1.- Quan la "u" sol ésser muda, indica que s'ha de pronunciar. Així podem veure la diferència entre algues i aigües, aquest i quèstió, antiguitat i exigüitat, quiet i obliquitat.

2.- En situacions en què la *i*, *u*, formarien síl·laba amb la vocal contigua. La dièresi indica que aquestes s'han de pronunciar com a vocals (nucli sil·làbic). Vegeu les diferències: ve-*i*-a i o-be-*i*-a, du-*i*-a i fru-*i*-a, no-*i*-a i co-*i*-a, ve-*i*-en i o-be-*i*-en, be-cai-*i*-na i co-ca-*i*-na, fei-*i*-na i ve-*i*-na.

3.- Duen generalment dièresi els derivats d'un mot que tenguí la *i*, *u*, tòniques. Ex. Agrair - agrairment, veï - veïns.

4.- També en duen els derivats que tenen els sufixos -tat, -al, -itzar. Ex. heroic - heroicitat, laic - laïcitat, judaïc - judaïtzant.

No es pot posar dièresi:

1.- Quan ja hi ha accent gràfic. Ex. Pa-*i*-sos, pa-*i*-s / a-gra-*i*-en, a-gra-*i*-em.

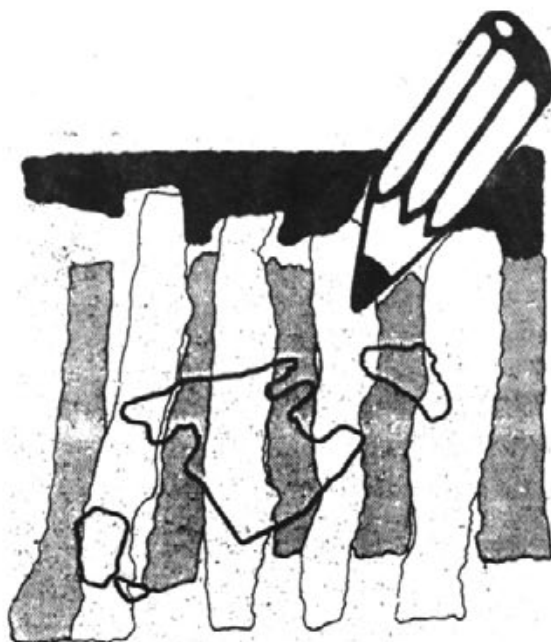
2.- En les terminacions llatines -us, -um. Ex. Mèdium, Pius.

3.- En els mots composts de anti-, contra-, re-, semi-. Ex. coincidir, contraindicar, antiimperialista, reunificar, semiindiferència.

4.- En els sufixos -isme, -ista. Ex. egoisme, panteista. No es consideren sufix les terminacions de profsme i llufsme.

5.- Tampoc es posa dièresi en els verbs acabats en -ir en el temps infinitiu, gerundi, futur i condicional (agrair, agraint, agrairé, agrairia).

S'ha de tenir ben present que el mot correcte per a designar "una extensió de terra voltada totalment d'aigua" és "illa" (isla és un barbarisme). Direm doncs, l'illa de Mallorca, les illes Britàniques.



Illa té molts de derivats:

Illenc (pertanyent a una illa).

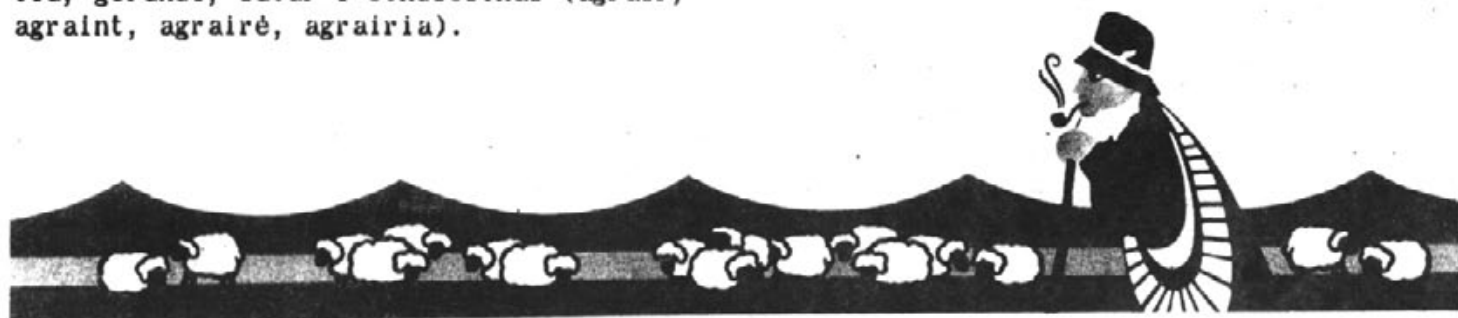
Illeta (illa petita).

Illot (illa molt petita).

Aïllar (separar una cosa de totes les altres).

Aïllament (acció o efecte d'aïllar).

Cal tenir en compte el significat modern i figurat d'illeta referit en les ciutats a un "conjunt d'edificis separat dels altres per carrers" (en castellà "manzana de casas").



VOCABULARI

Guarda robes	= Ropero
Llit de tela	= Calre
Canterano	= Còmoda
Catifa	= Alfombra
Bres	= Cuna
Màrrega	= Jergón
Colonada	= Colcha
Estora	= Lstera
Fanal	= Farol
Espalmador	= Cepillo
Lladriola	= hucha

LA LLUNA, EL TEMPS, EL CAMP, LES FESTES.

Abril.-

El Quart Creixent comença a Càncer el dilluns, dia 2 d'abril. El temps serà bo.

La Lluna Plena o Vella començarà a Lliura el dia 10, dimarts. Hi haurà vents que duren grans núvols.

El Quart Minvant començarà a Capricorn, el dimecres, dia 18. El temps millorarà molt.

La Lluna Nova començarà a Taure el dimecres, dia 25. El temps haurà empitjorat.



En el Creixent d'abril es pot sembrar tota classe d'hortalisses, sobretot melons, carabasses, lletugues, porros, etc.

Les pluges mensuals reporten una mitja de 30 a 50 litres per m². La temperatura mitja és de 14'50.

Aquest mes hi ha la Setmana Santa que comença el dia del Ram, diumenge dia 8, i acaba el dia de Pasqua, enguany dia 15. Els mancorins pujarem a Santa Llúcia el dimarts després de Pasqua, dia 17. L'endemà serà la festa del Cocó de Lloseta. El diumenge de l'Angel, dia 22, és la romeria de Santa Magdalena al Puig d'Inca.

Festes importants del mes són: San Vicenç Ferrer, que va predicar pels pobles

de Mallorca (dia 5). San Jordi, es celebra la festa del Llibre (dia 23). San Marc (un dels quatre evangelistes (dia 25). Festa de la Mare de Déu de Monserrat (dia 27).



"Ja ve sa Setmana Santa, i també sa de Passió, setmana de comprar un xol, i corda per fermar-lo".

"Bon Jesús, a una creu per mi volguereu morir. Si no vos sè ben servir, quin càstig me donareu?".

Penades:

"A casa som deu germans; n'hi ha de petits i de grossos. No la mos doneu amb ossos, que l'haurem de dar an es cans".



"Amb nou cèntims o un velló ja quedau bé, madoneta; si mos dau una pesseta i llavors una penadeta, encara quedau millor".

Passat Pasqua, comencen les fires de Primavera a molts d'indrets de l'illa. A Santa Eugènia (Ramadera i Agrícola). Muro, fira de Sant Francesc, el diumenge de l'Angel (Ramadera i Industrial). A Marratxi té lloc la Fira des Fang. També a Santa Maria (Fira Ramadera, Agrícola i Artesanal).



Maig.-

El Quart Creixent comença a Lleó el dimarts, dia 1. No hi haurà canvis en el temps.

La Lluna Plena o Vella comença en Escorpi el dia 9, dimecres. Hi haurà vents forts.

El Quart Minvant entra en Aquari el dia 17, dijous. Vents variables.

La Lluna Nova comença a Bessons el dia 24, dijous. El cel estarà molt ennuvolat.

El dia 31 entrarà altra volta el Quart Creixent a Verge. Vendran alguns dies de temps inestable.

Estam en el mes de las flors. La natura ha esclatat. Augmenta molt el número d'hores de sol, prop de 300 hores al mes. La temperatura mitja és de 17o.

Encara es poden sembrar tota classe d'hortalisses. Convé llaurar els camps que s'han de sembrar en venir la tardor.

Les festes més importants són: Dia 1, festa de S. Josep Obrer (festa del treballador). Dia 3 és la Festa de La Creu, fan festa a Selva. Dia 14, San Macià (abans es celebrava dia 24 de febrer). Dia 15, San Isidre, patró dels agricultors.

Per tot arreu hi ha fires: El primer diumenge, enguany dia 6, és la Fira de Sineu; el mateix dia es celebra a Búger la Festa des Jai. També hi ha Fira a Ses Salines, Costix (Fira des Crevés), Campos, Felanitx, Lloret, Sencelles, Binissalem, Manacor, etc... quasi totes de caire Ramader i Agrícola, també, a certs llocs, Artesanal i Industrial.

"Primer de maig, ets Apòstols, a tres, la Creu del Senyor, a vuit, l'Aparició, i en dijous sol ésser el Corpus".

"San Isidre llaurador, duu en la seva mà un rastell, a l'Horta pensen amb ell perquè el tenen per patró".

Juny.-

La Lluna Plena o Vella comença a Sagitari el divendres, dia 8. La calma en els vents serà general.

El Quart Minvant començarà a Peixos el dia 16, dissabte. Cel totalment net de núvols.

La Lluna Nova comença a Càncer el dia 22, divendres. Temps inestable i moltes tormentes.

El Quart Creixent comença a Lliura el dia de San Pere, dia 29. Hi haurà vents que canviaran el temps.

Estiu. Començarà quan el sol estigui a Càncer el dia 21 de juny a les 15'30 hores.

En el Creixent es poden empeltar els tarongers, figueres, ametlers, oliveres i altres. També es solen arrancar els alls.

En el Minvant ja es poden collir i batre les faves, siurons i els llegums que siguin secs.

Les hores de sol són, més o manco, unes 313, 10 i mitja diàries. La temperatura mitja és de 21o.

Les festes més importants del mes són: Dijous dia 14, Festa del Corpus. Dia 24, festa del patró del poble, San Joan Baptista, enguany serà en diumenge. Dia 29, San Pere i acaba el mes, dia 30, amb la Festa de San Marsal.

Els estudiants començaran les seves vacances. Els que no hagin aprovat el curs s'hauran de preparar pels exàmens de setembre.

En aquest mes té lloc a Ciutadella de Menorca la "Mostra Nàutica". A Eivissa es celebra la "Setmana de la Moda Adlib", de renom internacional. A Andraitx, per San Pere, a més de ser les Festes Patronals, també es celebra la "Fira Agrícola".

"Noltros segam a Ariany, i tot són turons i costes, Ben haja es dia del Corpus, sa major festa de l'any".

"Primer ve un Sant Joan, i llavors un Sant Pere, i Sant Marsal ve darrera, i noltros mai acabam".

Jaume Gual Mora.

ELS LLINATGES DELS MANCORINS (9).

COLLELL.- Derivat diminutiu de coll. El 2 d'abril de 1376 apareix a Massanella en Bernat Collell que té un olivar en dita alqueria (ARM T-16). A Mancor hi havia una família de nom Martorell, coneguda per sobrenom de Cabrer. Per matrimoni passà a Joan Collell la seva terra i tafona. Així ho diu expressament un document de l'any 1499: "Item fa en Joan Collell per possessions que foren den Pere Martorell Cabrer, XVI sous" (de cens a les Almofnes de la Seu) (ACM 740). El dia 11 d'octubre de 1559 els serraïns atacaren Albarca, al terme d'Escorca i captivaren Agneta Collell. Els seus tutors i oncles, Jaume Martorell i la viuda de Mateu Martorell intentaren rescatar-la, sense que tinguem notícies del resultat d'aquestes gestions. Però sembla que no donaren resultat, ja que les cases, tafona i finques passaren al seu cosí Mateu Martorell, família que ostentà la propietat fins a l'any 1656. Però encara perdura el topònim de Son Collell (ARM T-903).

COLOM.- Del substantiu colom, nom d'ocell. El primer cop que hem trobat aquest llinatge a Mancor és a l'any 1446, en què Gabriel Colom posseeix unes cases que foren d'en Balaguer i d'en Jaume Català (ACM 664). El 29 d'abril de 1665 batiaren n'Antònia Colom, nascuda a Mancor, filla de Nadal Colom, natural de Sòller i de Joana Aina Morro de Son Trobat. S'havien casat el 5 d'agost de 1657 (AD I/108/B 8 i I/108/M 2). Una altra família amb aquest nom s'inicià amb Jaume, batiat l'1 de gener de 1723, fill de Jaume Colom de Delà i de Magdalena Mateu de Mancor (AD I/108/B 11). Ja dins el present segle Macià Colom Martorell de Caimari, casat amb Maria Amengual Seguí de Mancor, torna portar aquest llinatge, el primer fill dels quals, Guillem, nasqué el 2 d'octubre de 1930 (RCMV). La darrera família que ha introduït el llinatge Colom ha estat la formada per Miquel Colom Femenias de Selva i Antònia Amengual Mateu de Mancor el primer fill seu, Jordi, nasqué el 19 d'abril de 1957 (RCMV).

COMAS.- Del gaèlic "cumba", depressió plana en terreny de muntanya. Nat a Mancor sols hem trobat a Joan, batiat el 9 de novembre de 1.638, fill de Martí Comas i de Catalina Vaquer de Biniamar (AD I/108/D 5).

COMPANY.- Persona que n'acompanya una altra. A l'any 1232, quan en Rotlà Lay repartí l'alqueria de Mancor entre dotze repobladors, entre aquests hi havia Raimon i Pere Company (ACM 7842). L'1 de febrer de 1233, Bernat Porter, procurador del dit Rotlà donà una de les dotze parts de Mancor, que havia abandonat Guillem Domènec, a en Guillem Company, natural de Cambrils (FRB II-Pàg. 55).

CORRO.- Nom de dos llogarets, Corró d'Aunt i Corró d'Avall, del terme municipal de les Franqueses, a la comarca catalana del Vallès Oriental. A Mancor el 2 de febrer de 1854 batiaren els germans bessons, Antoni i Mateu, fills de Guillem Corró d'Inca i de Joana Maria Martorell de Mancor (AD I- 60/B/ 10).

CORTES.- Que té cortesia, que obra amb cortesia. A Mancor el 5 de març de 1904 batiaren a Maria, filla de Mateu Cortès de Pollença i de Catalina Mateu, natural del nostre poble (AD Bap. Man).

CRESPI.- Nom d'alguns sants, el més popular dels quals fou martiritzat a la Gàl·lia en el segle III i es venerat com a patró dels sabaters. Aquest llinatge fou portat a Mancor per l'infortunat Pau Crespi Villalonga, natural de Lloseta, casat amb Magdalena Riera de Mancor. El seu primer fill, Ramon, fou batiat el 17 de febrer de 1909 (AD Bap. Man.).

Gabriel Fiol.

ACM: Arxiu Capitular de Mallorca.

AD: Arxiu Diocesà de Mallorca.

ARM: Arxiu del Regne de Mallorca.

FRB: Fontes Rerum Balearum.

RCMV: Registre Civil de Mancor de la Vall.



ESGLÉSIA LOCAL

PASQUA-AMOR-COMUNITAT

Pasqua, amics, significa que l'amor no pot morir. L'amor és més fort que la mort. L'amor és la vida. Per això, "el qui no estima" és mort.

La Pasqua ens capacita i estimula a viure en l'amor. Però, no un amor a la nostra mesura, sinó a la mesura de Jesucrist. Estimar a la mesura de Jesucrist significa sempre tota mesura, fins a desbordar-se.

La vida nova que raja del sepulcre està dinamitzada per l'amor. Per això el viure de Pasqua és estimar fins a la fi. Aquesta estimació neix de l'Esperit que és l'Amor original. Ell penetra en nosaltres i es converteix en principi de tota renovació, en font de tota obra bona, en pare i mestre de caritat.



Mare de Déu del Calvari.

I és així com la vida, l'alegria, l'esperança, la purificació i la renovació són manifestacions del mateix Esperit que s'ens ha donat, del mateix amor que s'ens ha comunicat.

L'amor és vida, és alegria, és llibertat, és foc purificador, és llavor de món nou, és obertura a la trascendència.

L'amor és cançó i tasca, és ferida i medicina, és pes i energia, és necessitat i aliment, és activitat i descans, és passió i tendresa. L'amor ho és tot.

Una comunitat parroquial només serà autèntica quan es senti sorgida de l'amor de Pasqua. Es en aquest sentit que, tradicionalment, a les celebracions ens anomenam amb l'apelatiu "germans". Es un costum que ens evoca la tradició apostòlica on les primeres comunitats eren ben conscients del seu origen pasqual.

Si la fraternitat entre tots els qui creim en Jesús no és una realitat viscuda i sentida, vol dir que no hi ha una veritable comunitat cristiana.

Si la nostra Parròquia no viu l'autèntica fraternitat, serà ben normal que, com en tot grup humà, es doni aquest fenomen: uns treballen i s'arrisquen i els altres es limiten a criticar o es posen gelosos de la tasca que realitzen; uns actuen i els altres són simples espectadors. La manca d'amor engendra passivitat.

La nostra Parròquia no pot deixar de sentir-se amarada de l'amor i de la generositat de la festa de Pasqua.

Bones festes de Pasqua.

Bartomeu Fons Pascual.

TOPONIMIA DOCUMENTADA (10).

CLOS D'EN GALL (Mn.). El 13 d'octubre de 1723 Gabriel Coll, àlies "Gall", ho va vendre a Jaume Bibiloni, teixidor de lli. Estava situat entre el camí de Biniarroi i el de Santa Llúcia (ARM P-231). El dia 8 de novembre de 1769 Miquel Martorell, dit de la Costa, i el seu fill Guillem posseïen part d'aquest clos per compra d'una part d'en Joan Bibiloni i una altra d'en Gabriel Bibiloni. Aquest dia el pare i el fill, des de la presó reial de Ciutat, vengueren les dues parts a Llorenç Martorell obligant-se a pagar amb el producte de la venda el deute reial de la vila de Selva de l'any de 1768, que havien recapitat i no ho havien liquidat a l'Intendent General, motiu pel qual estaven presos (ARM P-237). Aquesta part, que encara es coneix com "Clos d'en Gall", la posseeixen els descendents de Llorenç Martorell.

CLOS D'EN GUIXA (Mn.). A l'any 1846 era una part del clos que tocava l'església nova. Era de Jaume Amer, fill de Maria Grau, àlies "Guixa" (ARM. Reg. Hip. 261). El malnom "Guixa" fou portat per en Toni Garau, natural de Birabona i que es casà amb na Magdalena Bibiloni, qui aportà la part del Clos (ARM LL-504).

CLOS DE NA MAGRANERA (Mss.). A l'any 1590, segons uns confrontants, estava prop de les cases de Massanella (ARM T-36).

CLOS DEL NOGUER (Mn.). Sols podem dir que a l'any 1404 era de Guillem Morro (ARM RP-2006) i que a l'any 1446 era de la dona de Bartomeu Morro (ACM. 664). Podria tractar-se de l'hort del Noguer que, com veurem més endavant, estava tocant el Pedragaret i el camí d'Inca i era patrimoni de Son Morro.

CLOS D'EN VELLACO (Mss.). El nom li ve per haver estat propietat de Miquel Caimari, àlies "Vellaco", natural de Selva i habitant de Massanella. El 1849 un fill de Isabel Caimari ho va vendre a Magdalena Martorell. Confrontava amb terres de Joan Vallori i amb la possessió de Massanella (ARM Reg. Hip. 261).

CLOSET DE SA CANALETA (Mn.). El 1843 era de Francesca Pujol, viuda de Joan Pou, àlies "Cor", que ho vengué a Jaume Cape-llà. Tocava Sa Canaleta i el carrer dels Manfallits, ara de Sa Vileta (ARM LL-519).

CLOT, EL (Mss.). Els germans Joan i Jaume Mateu, habitants de Massanella, tenien les terres de Sa Palatera, els Campassos i el Clot. Degut a que tenien molt endarrerits els nombrosos censos que les gravaven, s'inicià un procés per subhastar-los llurs propietats. Durant aquest temps, els dos germans es dedicaren a robatoris i avalots pel terme d'Inca i altres llocs de Mallorca, motiu pel qual foren agafats, jutjats, codemnatats a mort i executats. Per decret de la Cúria del Paborde de Tarragona, dites finques foren entregades a Pere Catlar, també de Massanella, amb l'obligació de pagar tots els censos endarrerits (ARM T-20). El 1416 Guillem Catlar ho traspassà a Guillem Collell (ARM T-24). Aquest clot confrontava amb el camí de Massanella a Caimari, amb el de Selva i amb la finca des Cabanyal.

CLOT DE SA DEVESEA, Es (Mn.). L'any 1859 aquesta finca la comprà Jacint Martorell de Son Simó a Elionor Frau, viuda de Jaume Amer que l'incorporà a la seva finca, dita Sa Devesa. Tocava el cementeri i estava travessada pel torrent de Biniarroi (ARM Reg. Hip. 263).

FONTES DOCUMENTALS:

ACM: Arxiu Capitular de Mallorca.
ARM: Arxiu del Regne de Mallorca.

Gabriel Fiol Mateu.



FRANCESCA POU MARTORELL



A les cinc de la tarda, arribàrem a ca Madò Francesca "Reülleta", just al cap damunt del carrer del Bisbe. Ens va rebre la filla de Madò Francesca, Na Maria. Totd'una va anar a cercar la seva mare que havia anat a passar una estona a ca la seva veïnada. Mentre l'esperàvem, contemplàrem la decoració de l'entrada i menjador de la casa. Tot ens parla i recorda un temps passat, revifat amb els aparells i el mobiliari allà present.

No esperàrem gaire. Madò Francesca va arribar, i ens acomodàrem al voltant de la taula del menjador, asseguts a un banc. Aleshores vaig tenir la sensació de trobar-me al menjador de la Casa d'Amunt, la taula era llarga i a cada costat hi tenia un banc d'aquells sense respatller, característic de les cases de posseïó.

En presència del seu gendre i la seva filla iniciàrem la conversa.

Recordau quants anys teniu?.

Vaig néixer l'any vuit, dia primer d'abril. Aviat en faré vuitanta-dos.

A quina casa vàreu néixer?.

Mu mare es va casar i mon pare havia de fer es servici per un germà seu i es temps que feia es servici me varen tenir a jo. Mu mare estava amb sa meva padrina, no tenien casa i després, quan va acabar es servici, llogaren una casa que li deien Cas Vellaco. Vaig néixer a ca sa meva padrina.

I a quina casa era del poble?.

Allà on va viure sa meva germana Teresa, a's carrer de Santa Llúcia, entre Can Costa i Can Nofre Vic.

Ereu molts de germans?.

Si. Vàrem arribar a ser nou. Però es va morir una nina que tenia onze anys. Llavors també es va morir un germà, que venia darrera jo; va venir malalt des servici, que havia fet a Africa, i ja no es va

curar, va jeure molts anys. Ell nomia Biel i la germana Aina. En quedàrem set i encara tots som vius. Jo som sa major de tots.

Vos casàreu més endavant amb l'amo N'Arnau, vos recorda quin any era?.

No em record quin any era però jo tenia 24 anys.

- Sabem que, abans de què vos féssiu càrrec, junt amb el vostre espòs, del cafè des Forn, a ca vostra ja tenieu cafè?.

Ens ho podrieu contar?.

Si. Era a Sa Plaça, davant Can Bernat, a Can Fressa. Jo ja tenia devers 22 o 23 anys, ja festejava es meu home.

Quants de cafès hi havia llavors a Mancor, a l'any 30?.

Molts!.. Can Bernat, Can Fressa (Ca nostra), Can Coleta (a dalt i a baix), Ca Na Bielina, Ca Na Moleneta, Ca Na Mitja (Can Bernardi Xantis), Ca Na Bolla (devora allà on venen pa), Can Miquel d'Escorca, Can Prim (plaça d'abaix), Sa Catòlica, el cafè allà on ara és Cas Puput, s'Hotel (just al costat de Can Bernat, allà on hi va haver sa Botiga Nova), Es Forn (primer era forn de pa, però ja abans de passar-hi noltros, es mateix amo des forn de pa, es Sergent des Forn, hi va posar cafè, Cas València. N'hi havia catorze. Crec que han sortit quasi tots.

Quines coses es venien llavors al cafè?.

Venien ses copes a dos cèntims, llavors les posaren a quatre cèntims -parl

" Reulleta " * * *

Madona de Cafè.

de quan érem a Can Fressa, just fèiem calaix, tants cafès, sa gent estava compartida.

Quin tipus de licor venieu?

Es conyac s'usava poc. Ron, palo resolis, seca (aiguarent) herbes. Tot era a granel, a barrals.

Fèieu cafè, també?

Si. Posàvem al foc una olla de test gran, tiràvem l'aigua dins d'una bombona que feia coladors on hi havíem posat el cafè. Més endavant va haver-hi ses cafeteres russes que se giraven, això ja era més modern.

- Na Maria, la seva filla, es presenta amb una cafetera russa, que diu que és de Can Fressa, i que la seva padrina li va regalar. En Biel Fiol, va voler fotografiar-la junt amb Madò Francesca.

Refrescs també en venieu?

Poca cosa. Teníem un gambaner, com una xarxa, amb una cadena el posàvem en fresc dins sa cisterna, hi posàvem gracioses. Per ses festes fèiem venir un home de Lloseta i mos feia una bomba de gelat o dues, tot era manual.

Passem ara a Es Forn, vos recorda com anàreu allà?

Si. Hi estava en Bernat Jordiò i el volia vendre. Noltros acabàvem de sortir de Son Nadal i es meu home es va interessar per comprar-lo. Va anar a veure en Bernat Jordiò i li va comprar tot el que hi havia, lo que deim es portal. Així passàrem allà. Es meu home

va estar content perquè així no havia d'anar a fer feina fora, perquè la tenia dins ca nostra. D'això ara en fa 46 anys. Llavors ja havien tancat molts dels cafès que hem nomenat abans.

Quants anys hi estàreu allà?

Hi vàrem estar vint-i-dos anys.

Sens dubte vàreu veure els canvis en relació a les begudes i al servei del bar de quan estàveu a Can Fressa. Com es va produir això?

Es refrescs començaren amb orxates que mos duia en Boieres, casat amb una de Can Figuetà. Mos duien un barrelet de quatre litres d'orxata (taronja, ametla), i en demanar una orxata, posàvem una cullerada afegint-hi aigua o xifon, segons es seu gust.

En relació al cafè, a principi de què érem a Es Forn, posàrem sa primera cafetera d'aquestes de braç no n'hi havia cap dins Manacor, es meu home va posar sa primera.

Només, ja en els darrers anys d'estar a Es Forn bevien cervesa, coca cola, hi havia licor enbotellat servit a caixes.

Els Cafès sempre han estat lloc on s'ha jugat a cartes. Es jugava fort?

Hi havia molta afició. Noltros encara ara hi jugam. Hi jugaven fort a vegades, venien jugadors de fora vila. Jugaven a "burro" i a vegades a "catxo". Es meu home no ho volia perquè deia que els podien agafar. També hi havia molta gent que jugava per passar es temps, jugaven a "truc", "canari", truc a n'es beure, canari a pesseta, etc...

Hi havia intervencions de la Guàrdia Civil, en aquest sentit?

Si. Una vegada ens acusaren i mos tancaren es cafè. Això ja era a lo darrer.

Les dones, temps enrrera, freqüentaven el cafè?

A Can fressa en venien poques. En venia una,



entrevista

no faltava mai. Era una doneta vella i deia: "Francesca, vénc perquè a ca meva m'ensenyaren a beure una copeta". No fa res -li deia jo-, veniu ses vegades que volgueu. Bevia un cafè i una copeta. Llavors, més endavant, en venia una altra i deia: "Francesca, dona'm una copeta d'herbes, dona-la-me dins d'una tassa perquè no sàpiguen què bec". Quan estàvem a Es Forn ja venien es diumenges moltes famílies a prendre cafè després d'haver dinat a ca seva, no feien llavors cafè a ca seva.

Era mal d'aguantar el públic en es Cafè?

Si. N'hi havia que es barallaven, qualcú que anava gat i comprometia i aquell home meu no ho podia sofrir. Es veia també es que eren nets o bruts. Jo tenia una dona a fer net cada dilluns, perquè es diumenges era quan feien sa brutor.

Enyorau Es Forn, ara?

Ai, fill meu, no!. De tot d'una el vaig enyorar.

Abans d'acabar, volem que ens parluu d'una altra cosa. Sabem que el vostre pare, a Cas Vellaco, va tenir un molí fariner. Vos, com a major de ca vostra, ens podrieu contar què recordau d'allò?

Jo em record, era molt joveneta, no sé si tenia set o vuit anys, venien dones amb un culet de blat damunt es cap a moldre a Cas Vellaco. Mon pare anava a sa mina, quan venia de sa mina molia aquells culets de blat que li havien duit, ho feia amb un molí d'aigua, s'aigua de Biniarroi. Teniem un safareig gran a

Cas Vellaco, quan havíem de moldre, mun pare amollava sa palanca i s'aigua baixava per una siquia i movia ses pales des moll, donant força a sa mola. Supòs que pagaven bé en espècie o en doblers, no ho puc dir certament. El que record més, com si fos ara, era quan mon pare parava sa taleca a es raig de sa farina quan sortia.

Ja per acabar, podem passar a veure el que feis avui en un dia normal?

Ajut a na Maria en lo que puc de sa casa. A vegades escur i poca cosa més. Vaig a passejar. Vaig provar d'anar a jugar al Casal de Cultura i ho vaig haver de deixar, era joc de loteria, em posava massa nerviosa i no em va anar bé. Però, després de sa missa, vaig al cafè, es dissabtes i diumenges, i jugam a "siset". Jugam sa partida a

duro. Per perdre cent pesetes, no n'has de guanyar cap.

Teniu un renèt?

Si. Es una reneta. Es sa meva alegria. Ara ja esperam es segon.

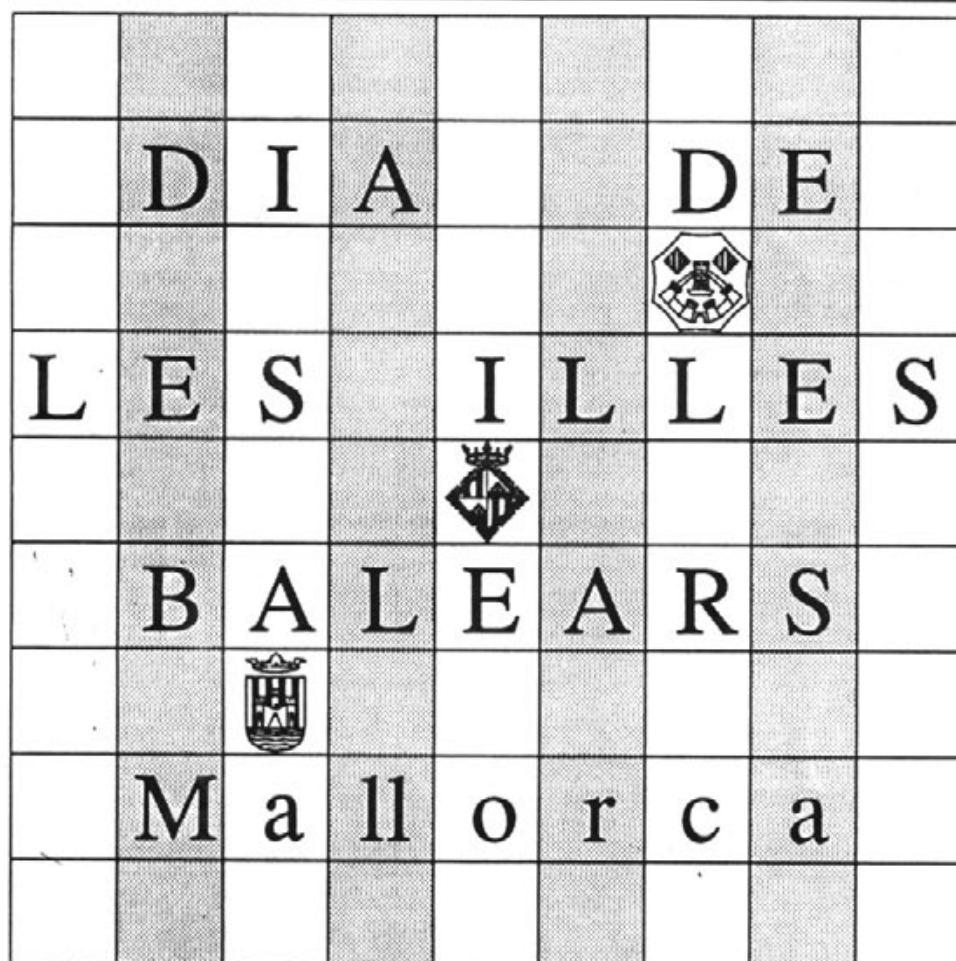
Abans de deixar a Madò Francesca, en Biel Fiol, per deixar constància de la nostra entrevista va fer tot un seguit de fotografies, algunes estan a aquestes pàgines.

Una vida, un treball, un passat. El nostre poble, la seva vida, el seu passat.

Molts de records. Per a molts, la majoria, només records. Per a alguns, vivències d'un passat encara viu en el seu cor amb nostàlgies que el temps no ha pogut esborrar.

Jaume Gual Mora.





Març 1990

«Balears: sentiment de poble»

Quan el poble veu que els problemes se
solucionen més aviat,
Quan reclama més autogovern,
Quan els ciutadans senten com a pròpies
la seva cultura i la seva terra,
Quan lluiten tots junts per millorar la
qualitat de vida, els serveis públics i
l'ajuda als més necessitats,

Quan el poble balear reconeix que les
coses es fan millor des d'aquí,
Quan comprova que les institucions de
la nostra autonomia són més efectives,
Es perquè hi ha un autèntic, un vertader
SENTIMENT DE POBLE

Comunitat



Autònoma

de les Illes Balears

Miramar

*Sempre visquí vora del mar,
més fins avui no el coneixia;
sobtadament, a Miramar,
m'ha revelat sa fesomia.*

*Sembla somriure i alenar,
com una verge que somnia,
de món a món sembla passar,
com una immensa correntia.*

*Vénen la flota i el fibló,
i del fantàstic horitzó
no s'interromp la pau eterna.*

*Sols, en els ulls del pelegrí,
vibra quelcom de geganti
quen passa l'ombra de Blanquerna*

Joan Alcover



Mariner absent

Pensa en els meus muscles, teus,
entre els romanins del mar,
quan passis entre el bellveure
i l'aufabeguera del corral.

Per escales de sospirs
m'invadeix tota la sal.
Pensa-hi sempre,
quan passis entre el bellveure
i l'aufabeguera del corral.

A la nit crem romani
per tu i el llit nuviat.
Beu-te l'aire,
quan passis entre el bellveure
i l'aufabeguera del corral

Blai Bonet

Ses Gloses

D'ES SINEVE

Un home en d'estiu sua
i es degut a sa calor,
vos parl d'una excursió
i es futbolistes de cuba.

Es meu cor de res s'espanta
més bé agafa consol,
vos parlaré d'un futbol
que es jugà el cinquanta.

En s'assumpte dels esports
ningú pens agraviar,
a tots els vull nomenar
tan si són vius com morts.

Ets equips tots eren bons
segons sa revista diu
aposta tenc un motiu
d'anomenar-los pels noms.

Es primer es en Juanito
es un jugador que en sap
si no s'haguera cansat,
era es millor de s'equipo.

Llavors en Miquel Vellut
un home de bona vista,
era el més fort de la pista
per això fas el que puc.

Igual en Tomeu Gaveta
que a Cas Vellaco es casà,
aquest sabia xutar
amb s'esquerra i sa dreta.

En Guilem Elionor
és estat un bon central
un jugador molt formal,
sempre era de lo millor.

En Pau de Ca Na Bollera
encalçava sa pilota,
i en tenia una tropa
que li corrien darrera.

En Vicenç de Can Careta
també està a's paper,
però es defecte que sé
just xutava amb sa dreta.

Igual que es xeremier
amb tambor i flaviol,
frissava es pongués es sol
per anar a beure a's celler

L'amo en Jaume Vellaco
quan es partit s'acabà,
a s'àrbitre protestà
li deia: això és un atraco.

Era en Francesc Sereneta
un bo i gran massatgista,
no los perdia de vista
amb s'aigua miracloseta.

Era en Bernat de S'Estany
també una gran figura,
si veu sa cosa segura
amb so jugar no es plany.

Igual que en Joan Figuera
que era un gran cafeter,
si hagués fet de futboler
hagués viscut esquena dreta

En Guilem de sa Xorqueta
casat a Ca na Mirall,
com ell ja no en trobaran
no es ven per sa pesseta.



També jugava en Galan
que era un gran cantador,
crec que com a jugador
ha estat de lo més gran.

En Jaume de na Catí
que és de Ca sa Ferrarica
me'n fot si s'àrbit em pita
si no em treu targeta a mi.

En Tomeu de Cas Tauler
que es veure'l dona conhort
sempre xutava ben fort
mirant quins gols podia fer

En Joan de na Mirall
té unes bones trossades,
per pegar quatre potades
pega més fort que un cavall

En Joan de Can Vellut
que és de sa meva edat,
a s'àrbit va anar escapat
li va dir: ets un venut.

A n'Arnau de Can Salapa
el trob un bon jugador
si arriben a vendre-lo
n'hagueren tret molta plata

Així també en Joan Rengo
que era un home corpulent,
per jugar era un valent
m'han dit que era un mengo.

En Salvador de s'Hortolà
era un porter complet,
davant posava sa ret,
xutau si voleu xutar.

A en Jaume Marqués
també el varen fitxar,
a Mancor es va casar
i el tenim per mancori.

En Jaume Grau Conseller
fou molt bon jugador,
de s'onze va ser es millor
a ne's dir des sinevé.

Lo mateix que en Pep Tauler
també estava a sa plantilla
feren una gran taquilla
sense pagar cap doblor.

Es massatgista Figuet
duia un bon maletl,
a's jugadors desxondi
untant-los de cirereta.

Som com ses debanadores
en dia em pos a glosar,
ara també vull saludar
de Mancor ses brodedores.

Maria guardes records
que Déu mos ho posa així,
el que neix ha de morir
correm ses mateixes sorts.

En Joan de Cas Trapenso
feren d'àrbit un barber,
i vaja un gran paper
és com jo per fer un verso.

Maria Llull Rosselló
que estaves a Can Monà,
ho sent t'ho vull dir clar
amb l'ajuda del Senyor.

Brodedores de Mancor
que a ses revistes estau,
perquè de mi vos recordau
vos he dedicat això.

Anirem deixant ses pilotes
i tira-tira es futbolers,
si es tractàs de doblers
es fil mai és de demès
per fer volar sa miloca.

Es va casar a denou anys
amb una gran alegria,
per això avui en dia
mos contes es teus afany.

Per avui ja n'hi ha prou
que començ a estar cansat,
si això vos ha agradat
en faré més dins s'any nou.

He fet aquest borrador
per demostrar simpatia,
si cap de mi s'agravia
avui li deman perdó.

Amb en Tomeu Escolà
va ser es teu casament,
i Déu, com a complement,
na Joana vos envià.

En Tomeu Sinevé.



TEMPERATURES : PLUGES A MANCOR DE LA VALL

ANY 1.990

MES	MITJA MINIMA	MITJA MAXIMA	MINIMA DIA	MES o C.	MAXIMA DIA	MES o C.
Gener	7'1	16'1	22	4	26	21
Febrer	10'3	19'1	2	6	6	23
Març	9'8	18'3	3	5	22	25

MITJES DELS ANYS
1.986/1.989

MINIMA	MAXIMA
7'1	13'6
7'0	14'2
8'7	17'0

MES	ANY 1.986	ANY 1.987	ANY 1.988	ANY 1.989	MITJA DELS ANYS 1.986/89	ANY 1.990
Gener	113 litres	259 litres	68 litres	14 litres	113 litres	120 litres
Febrer	101 "	155 "	11 "	53 "	80 "	13 "
Març	28 "	36 "	44 "	39 "	37 "	48 "
Abril	83 "	24 "	123 "	85 "	79 "	
Maig	11 "	41 "	83 "	92 "	57 "	
Juny	11 "	1 "	80 "	4 "	24 "	
Juliol	64 "	25 "	2 "	2 "	23 "	
Agost	1 "	- "	11 "	14 "	7 "	
Setembre	171 "	57 "	79 "	172 "	120 "	
Octubre	170 "	60 "	20 "	6 "	64 "	
Novembre	123 "	189 "	54 "	141 "	127 "	
Desembre	107 "	116 "	65 "	113 "	100 "	
	983 litres	963 litres	640 litres	735 litres	831 litres	

Miquel Saurina Vallori.

La primavera, la sang altera

L E S C O L A

AQUEST TRIMESTRE A LA MEVA ESCOLA

A l'escola aquest trimestre m'ho he passat molt bé que durant l'altre, encara que els exàmens han vingut de cop.

Per Sant Antoni no vàrem tenir escola i per això el dia abans vàrem fer una petita festa a la qual estaven convidats tots els pares, no en varen venir molts però alguns vingueren. Vàrem fer un fogueró i cadascú es portava les coses per torrar: sobrassada, llangonissa, botifarrons i pa; alguns nens de setè i vuitè anaven disfressats de dimonis i a la tarda no vàrem fer classe.

També una altra festa va ésser la de les disfresses, molt divertida; al matí quan vàrem fer una Gimcana molt però que molt divertida ens feien córrer molt i passar proves, com per exemple pintar-nos les ungles de vermell o portar sabates de tacó...



A la tarda tothom anava disfressat, els nins de primer i segon anaven de nens i mares, els de pre-escolar d'indis i de pistolers i tots els altres, cadascú del que volia, hi va haver: Decapitats, televisors, "conguitos", militars...

A part de les festes el trimestre no ha estat malament per exemple nosaltres els nins de cinquè, sisè, setè i vuitè vàrem preparar representacions teatrals; "playbacks", etc..., va venir un mestre del centre de recursos i ens va gravar en video, va ésser molt divertit.



En general el trimestre ha estat molt divertit no hi ha cap cosa que no m'hagi agradat, al menys a mí.

Núria Horrach Solé
Alumna de 6è curs.



Durant aquest trimestre hem fet a l'escola moltes activitats que ens han agradat molt a tots els nins i nines; una d'aquestes activitats ha estat la festa de carnaval, en la qual ens ho vàrem passar molt bé, sobretot al matí que vàrem fer una gimcana (que era un poc difícil).

I després al capvespre vàrem anar pel poble disfressats acompanyats per les mares dels nins i el Batle.

Un altre dia vàrem fer una torrada per celebrar el dia de Sant Antoni i també els grans es varen disfressar de dimonis i els nins petits estaven molt contents i gens assustats i després vàrem menjar botifarres etc... torrades al foc.

Aquestes són algunes de les activitats d'aquest trimestre.

En general, no hem tengut cap problema, excepte el de sempre o sigui que l'escola no té diners i no podem comprar ni materials, ni arreglar la fotocopiadora quan s'espenya, i les mestres estan un poc cansades de tot això.

Només voldria afegir que d'aquí a una setmana anirem a veure una exposició molt interessant "Astronàutic 90" i en tenim moltes ganes.

Tomàs Cayuela Caudevilla.
Alumne de 6è curs.



ESPORTS



VI TRIAL MANCOR DE LA VALL.

El passat dia 4 de març es celebrà el "IV TRIAL MANCOR DE LA VALL" amb bona assistència de pilots i excel·lent públic seguidor d'aquesta modalitat de motorisme. Cal resaltar l'èxit del nostre paísà Joaquim Martí que en la categoria Junior aconseguí acabar en primera posició.

Els resultats pel que fa als primers llocs foren els següents:

Categoria Junior:

1er - Joaquim Martí	13 punts.
2on - Julià Panadès	30 "
3er - Sebastià Crespi	65 "

Categoria Senior:

1er - Antoni Salas	24 punts
2on - Pep Yuste	48 "
3er - Guilem Matamalas	50 "

Categoria Veterans:

1er - Martí Poquet	45 punts
2on - Tomeu Coll	46 "
3er - Tomeu Nadal	66 "

També hi hagué trofeus pels mancorins millor classificats i que resultaren ésser: Joaquim Martí, Manel Alba i Bernardi Coll.

Les proves tengueren lloc a un excel·lent circuit de Massanella i l'organització tècnica va estar a càrrec del Club Motorista Lloseta.

FÒRUM

A MANCOR DE LA VALL

Era un dia de nit freda,
a ón tot el poble tremolava
de sentir a les seves orelles...
tantes de morts no esperades.

Amb un crit de veritat,
un gran germà amb el cor aclamar:
no, No, tingeu por, tots nosaltres...
som SORDS, CEGOS, I FREDS DE COR.



Encara som a temps de resoldre, pasa a
pasa tots els conflictes socials.

Aquest germà aclamar:
ENTRE TOTS FAREM QUALQUE DIA, UN POBLE MES
HUMA.

Es desitj de TOTS els que lluiten units i
no s'ha amagan per por a dir la VERITAT.
Tothom a la seva manera, sap dir i
expressar, la seva pròpia VERITAT.

Es LLUM lo que tots necessitam, es espe-
rança per un poble sense contaminacions,
polítics, religioses, ideològiques,
etc...etc.

AQUI SOM, per aportar un petit GRA D'ARENA
TOTS PLEGATS PER FER A TRAVERS DE LES
NOSTRES PROPRES OBRES, i no DE PARAULES,
UN POBLE MOLT MES PLE DE VIDA I AMOR.

Les PARAULES fan el mateix renou
que les fulles seques, lo que cal demostrar
son les obres, els fets, i no deixar fer
mal al altre amb les nostres pròpies
PARAULES.

Si encara som un poble lliure a on es
proclama DEMOCRACIA, ajuntad-mos tots
plegats, per demostrar que de veritat son
fills d'un petit però joíós POBLE d'una
VALL d'aquesta MALLORCA.

No cal cridar per lluitar,
no cal esser PROTAGONISTES, per damà,
no cal esser sords de cor i cegos d'ànima,
SOLS ES NECESSARI UNA SENSIBILITAT MES
HUMANA.

Paraules en quedaren gravades d'un filòsof
de la VIDA...

Margalida, recorda:
primer intenta esser BONA
Després seràs FELIÇ... GRACIES FILOSOF DE
LA VIDA.

LLUITAR PER TU, CONEIXER a tu mateix,
després si CONEIXERAS AL ALTRE.

VIU I DEIXA VIURE: AQUEST ES EL MEU
MISSATGE.

Margalida Darder.

Drogar-se amb la bellesa de la vida

Què són les endorfines?

Les endorfines o encefalines foren descobertes fa un parell de desenes d'anys i de llavors ençà s'ha investigat en el sistema nerviós, fent-se realitat el fet que sempre s'havia suposat: la connexió ment-cos.

Les endorfines són el vehicle material del plaer, l'eufòria, la felicitat i el alleugerament del dolor. El mateix nom ens dona la clau sobre la seva acció «endo», internes i «orfines», morfines. Es tracta sobretot d'això de la nostra morfina interna amb la particularitat de què algunes de les morfines descobertes tenen una potència més de cent vegades superior a la de la morfina i heroïna. Aquestes darreres drogues «molt perilloses», tenen una gran capacitat per deixar «enganxats», als qui les proven unes vegades, debut, amb altres raons a què són semblants a les endorfines del cos humà. No es d'estrenyar doncs que debut a aquesta semblança, les drogues provoquen en el adicte una contundent disminució del seu nivell natural d'endorfines, a les que substitueixen quasi per complet. Això ens permet entendre que els «paradisos artificials» que cerca l'adicta amb la seva dosi de narcòtic són en certa manera «paradisos naturals» que estan a l'alcanc de tots sense necessitat d'utilitzar productes nocius.

Endorfines en la salut i malaltia

S'han relacionat moltes malalties amb l'alteració de formació d'endorfines. Molts de problemes apareixen amb la insuficiència d'endorfines, si bé el seu accés també pot ésser un poc perjudicial.

La cerca d'aquesta meravellosa droga

Les endorfines ni es poden comprar ni vendre, i el seu ús és ben legal i saludable. Tan sols hi ha que saber disfrutar la vida d'una manera diferent. Hi ha algunes maneres de gaudir amb les endorfines:

* Un tractament sorprenentment efectiu contra el dolor és el «riure», la «rialla». Moltes substàncies bioquímiques cerebrals estan incloses per l'acte de riure. Quan els nostres

llavis somriuen ens emeten informació cap el cervell que fa segregat endorfines, per un mecanisme molt semblant al mateix que ens fa segre-



Bartomeu Català, un vilafranquer al front d'un gran projecte humà per recuperar els joves esclaus de la drogadicció

PER SORTIR DE LA DROGA



PROJECTE HOME MALLORCA

C/ Ramon Servera Moyà, 42, Baixos
Tel. 45 62 12 - El Terreno

gar suc gàstrics només amb el pensament o amb l'ensumar un bon menjar. Fer o contar acudits («xistes»), ser festosos en general, i també com no, anar a veure una pel·lícula de riure o una comèdia poden ésser bones solucions. La rialla és una bona teràpia que mai ens farà mal, i lo pitjor que pot passar és que la contagiem als altres, i d'aquesta manera els seus efectes es multipliquen. Hem de riure com a desaforats, inclús en què no tenguim gràcia la cosa, així aprendrem a riure de veres.

Pensar positivament i estimar el proïsme

El malhumor ens du malhumors interns; la mala bilis en el caràcter ens provoca mala bilis a la nostra bufeta. Inclús mirat des d'una perspectiva egoïsta, hem d'estimar el nostre proïsme ja que així forjam la nostra pròpia salut. Hem de rebutjar els pensaments negatius perquè és vital per conservar una bona salut. És molt bo pensar en situacions agradables, quan ens trobam un poc malament, sense haver de recórrer a recordances pròpies passades, doncs llavors es sol tenir el pensament de què «qualsevol temps passat fou millor». L'enyorança, més encara, hi ha que viure avui amb felicitat.

* L'exercici físic és un mecanisme molt important per aconseguir una sobtosa endorfina. Tothom ha experimentat qualche vegada com d'anar a l'aire, d'anar «col·locat», quan s'ha fet un exercici superior al normal. L'exercici és una teràpia immillorable per a la depressió. Sinó s'és una persona al·lèrgica, molt millor, ja que així mancarà menys exercici per disfrutar. La persona habituada a l'exercici, l'atlètica, notarà que quan no fa exercici es sent ensopida, incòmoda, perquè nota la necessitat de la seva «dosi» diària. No hi ha droga més saludable que aquesta. No?.

Utilitzar el cervell

I no utilitzem les drogues químiques. Hi ha que saber emprar la imaginació per sentir situacions físiques, per somniar de deserts.

Estimuleu els nostres cinc sentits.**La vista**

Des de l'observació de l'harmonia d'un quadre fins els plaers de contemplar una posta de sol, de la visió d'un saborós menjar al de la persona estimada, tot això són estímuls que hem d'exercitar cada dia que anem vivent. Amb les vacances anam a llocs on s'esplaien els nostres sentits. Una bona vista, per exemple fa més que un insignificant apartament a la platja.

L'oïda

Des del cant tendre d'un aucell al de la música armoniosa, el so pot estimular la nostra secreció d'endorfines. La persona activa, excessivament activa ha de cercar estímuls de sonoritat relaxant. Si s'és tot el contrari, tal vegada faria falta alguna cosa enèrgica com Beethoven o el rock dur. Hi ha que saber vibrar amb els sons de la nostra existència, el so del silenci amb el xiuxiureig de les fulles dels arbres, amb la veu platxerosa d'un amic.

El tacte

Pot ésser un dels sentits que tenim més atrofiats degut als costums socials. La besada, l'abraç, la moixonía, el masatge, són fets que sols reservem pels més estimats i que hauríem d'aixemplar un poc més en les nostres relacions. Hem de saber «passar» un poc més del que diran i donar un poc més de llibertat als nostres sentiments vitals. El contacte físic ens ha d'acostar més que la paraula o l'obra, no diguem ja de l'amor.

El gust

El sentit del gust té poc que veure amb la golafreia. Hem de saber redescobrir els genuins de les coses. Els aliments simples tenen moltes vegades un gust més subtil que el més adobat; en canvi, també hi ha que saber utilitzar les herbes aromàtiques, les espècies, inclús el picant que sigui amb moderació.

L'olfacte

Les petites olors de la vida haurien d'armonitzar-les amb les experiències dels altres sentits. El continu contacte amb la naturalesa ens dona l'oportunitat de poder gaudir més obertament de tots els nostres sentits.

Examinar els pensaments

Estudiant els nostres propis somnis podem fer renèixer el nostre propi enteniment i ens ajudarà a resoldre els conflictes que tots tenim dins les tres capes del nostre cervell. No hem de ser manco rígids en els nostres pensaments, hem de saber acceptar que els demés pensin distint que nosaltres i que també poden tenir la seva raó. Una mentalitat oberta a noves idees, provoca l'entrada de nous estímuls i desenvolupa la nostra capacitat cerebral estimulant la secreció d'endorfines.

Diversificar les activitats

La vida és massa bona per fer sempre el mateix. La rutina no introdueix nous estímuls en el nostre enteniment, no produeix endorfines. Hi ha que cultivar les aficions que més ens agraden. Quan diversifiquem les nostres activitats ens provoquen més plaer i ens asseguren una vida més llarga. Per això és molt bo intentar realitzar alguna cosa que sempre hagem desitjat que però que hagem cregut gairebé impossible: ens hem de fixar una meta, hem d'amplificar les nostres activitats diàries.

La felicitat ve de dintre

És tasca de cadascú trobar aquesta clau interna que tots tenim i que ens obre la porta de la felicitat.

En el món actual casi ens han fet creure que la felicitat depèn exclusivament dels bens que consumim i dels esdeveniments que ens succeeixen, i que el món material és el que ens dona la qualitat de la vida. El concepte de les endorfines introdueix una nova clau en aquest assumpte, la clau interna, el potencial de felicitat inherent que tots tenim, tots arreu, dintre del nostre cos.

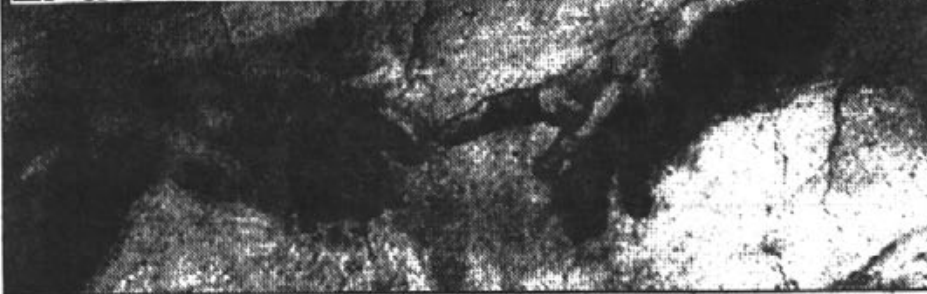
Evidentment, és quasi impossible ésser feliç quan les desgràcies ens succeeixen, però això és una excepció. La bioquímica ens diria que la felicitat és una mena de reverberació o resonància que activa els nostres sistemes bioelèctrics que indueix un genuf equilibri de substàncies bioquímiques que provoca corrent constant entre el que forem i el que serem demà. Si aturam aquesta corrent es produeix el disgust, el desplaer. Si sabem mantenir el fluir de les nostres vides tot serà més fàcil, més plaent malgrat que l'ambient no ens sigui favorable.

Esper que aquesta llarga lectura ens ajudi i contribueixi a pujar el nostre nivell d'endorfines a estimar i disfrutar més de la vida que passam, de ser més feliços, de no deixar-nos acovardar pels esdeveniments i fer també més feliços als demés.

Bartomeu Català



Li donam una mà



Freqüentment, quan es comet un delicta, es dedica més atenció al delinqüent que a la víctima.

Ara, el Govern Balear obre l'oficina d'**Ajuda a les Víctimes del Delicta (A.V.D.)**.

Un servei per a donar atenció, assessorament i assistència a tots els ciutadans que ho necessitin, **per a donar-los una mà**. Informi-se'n **gratuitament** al **900 - 321 321**.

PER A MÉS
INFORMACIÓ,
TELEFONIN'S
PARA MAS
INFORMACION,
LLAMENOS

☎ 900 -
321 321



GOVERN BALEAR
Conselleria Adjunta
a la Presidència

Ajuda Víctimes Delicta
Una mà amiga



EL FUTBOL

FUTBOL DELS PETITS.

Montaura 13 Sòller 0

Golejada d'escàndol davant del Sòller. El Montaura ha fet un gran partit, la primera part va acabar amb un 6 a 0. Hem de destacar a tot l'equip, es varen veure jugades molt interessants. Millor jugador: B. Gual. Golejadors: B. Mairata (3), P. Mairata (3), Juamma (3), J. Moranta (2) i J. Nicolau (2).

Silvar 0 Montaura 2

Una altra victòria fora casa i en un camp molt difícil. El Montaura ha fet un bon partit, ha jugat a futbol, no així l'equip contrari que ha abusat de "marruleries". El millor jugador ha estat en B. Martorell i han marcat els gols en B. Gual i en Juamma.

Llosetense 0 Montaura 0

Partit molt disputat per ambdós equips i just repartiment dels punts. El Llosetense va dominar en els primers 30 minuts i va tenir ocasions de fer gol, però la defensa del Montaura es demostrà molt segura. A la segona part fou el Montaura que dominà i hagués pogut marcar algun gol. El millor jugador fou en J. Jofre.

Montaura 5 E. Sa Vileta 2

Molt bon partit del Montaura davant d'un dels millors equips de la categoria. A la primera part perdiem per 1 a 2, però a la segona part, jugant un dels partits millors, hem remuntat el resultat fins aconseguir 5 gols. Millor jugador: J. Jofre. Gols: B. Mairata (2), B. Gual, Jamma i Jofre.

Santa Maria 1 Montaura 1

No nos varen sortir bé les coses en aquest partit. Va dominar el Santa Maria que féu el gol a la primera part. Tampoc a la segona el Montaura no aconseguia refer-se. Així i tot aconseguí el gol de l'empat al minut 20. Millor jugador: J. Jofre. Golejador en B. Mairata.

Montaura 1 Murense 0

Gran partit on el Montaura va saber guanyar al líder Murense. Fou un partit jugat amb molta serietat, aconseguint el gol mancant 10 minuts per acabar el partit. Els aficionats del Murense, acabat el partit, volien pegar a l'àrbitre; no podien digerir la derrota, ja que aquest no va influir per res en el resultat.



Millors jugadors: P. Mairata i Jofre. Va marcar el gol en P. Mairata.

Montaura 5 Sollerenense 3

Partit molt interessant per part dels dos equips; l'equip visitant és un dels millors de la categoria. Ja en el primer minut el Sollerenense va marcar un gol, però el Montaura va reaccionar i guanyar el partit. Millors jugadors: J. Nicolau i P. Gil. Gols: B. Mairata (3), E. Robles i Juamma.

Consell 1 Montaura 1

Aquest partit fou molt emocionant ja que en empat a 1, el Montaura va estar a punt d'aconseguir la victòria però la

pilota no va voler entrar. Millor jugador: J. Jofre. Va marcar el gol també en Jofre.

Campanet 0 Montaura 4

El Montaura va guanyar amb molta facilitat; passat el deu minuts, el nostre equip ja guanyava de 3 a 0. Cal resaltar a tot l'equip.

Montaura 1 Búger 1

Mal partit davant del Búger, equip molt inferior al Montaura, només poguerem empatar. Millor jugador i també autor del gol en J. Jofre.

Llorenç Abrines.

EL MONTAURA ES MANTEN ENTRE ELS 7 PRIMERS

Després de les Festes de Nadal i d'haver jugat a Santa Maria, on aconseguirem un important positiu, el Montaura ha jugat els següents partits:

Montaura 2 Esporles 1

Els joves jugadors de l'Esporles posaren difícils les coses al nostre equip. Aquests jugadors, a més de jugar molt bé, lluitaren amb totes les seves forces. Ferren els gols: Amengual i Ramon.

Jugaren: Martorell, Amer, Gálvez, Carlos, Prats, Feliu, Estrany, Amengual, Manolo, Ramon, Cocas (T.Martorell).

S'Horta 1 Montaura 1

Partit molt difícil. Els jugadors contraris s'empraren amb molta duresa tot el partit, i els que més, el porter i el central. El públic es portà de forma incorrecta amb els nostres jugadors i la nostra afició. Tot això no va influir perquè el Montaura aconseguís un altre positiu. L'autor del gol fou n'Amengual.

Jugaren: Monjo, Cuenca, Gálvez, Prats, Feliu, Torres, Estrany, Amengual (Amer), Segarra i Colau (Ramon).

Pla de Na Tesa 4 Montaura 0

Forta golejada davant d'un equip que no va merèixer guanyar amb tanta claretat. El Montaura presentava moltes baixes i jugadors lesionats. Així i tot va aguantar el 0 a 0 fins al minut 15 de la segona part, després de l'expulsió de Manolo.

Alineació: Martorell, Amer, Gálvez, Manolo, Prats, Cuenca, Arreza (Serra), Amengual, Arrom, Torres (Monjo), Segarra.

Montaura 4 Búger 1

Fàcil partit davant d'un equip molt fluix. Els jugadors es tragueren l'espina del partit d'anada, on perderen injustament. Els gols foren obra de: Gálvez, Feliu, Estrany i Amengual.

Jugaren: Martorell, Amer, Gálvez, Carlos, Villa, Feliu, Prats, Cuenca, Estrany, Amengual (Ramon), Torres (Seguí).

Mariense 1 Montaura 0

Partit que perdérem, molt important per a la nostra classificació. L'àrbitre va anul·lar un gol totalment legal, aconseguit per T. Estrany. Així i tot al Montaura li mancà un poquet més de ganes de lluitar per aconseguir quelcom positiu.

Alineació: Martorell, Cuenca, Amer, Carlos, Gálvez, Feliu, Prats, Segarra, Torres (Ramon), Estrany i Seguí.

Montaura 2 Santa Eugènia 2

Important punt que s'escapà de Mancor, enfront d'un bon equip. El Montaura no va tenir el seu dia i els defensors locals no pogueren aturar el davanter centre contrari, Salvador, sens dubte el millor jugador del partit i un home molt experimentat i que ha jugat amb equips com el Son Sardina i Maganova. Marcaren els gols del Montaura: Ramon i Arrom.

Jugaren: Martorell (Monjo), Amer, Gálvez, Carlos, Cuenca, Feliu, Prats, Manolo (Amengual), Ramon, Estrany i Segarra.

Sallista 2 Montaura 3

Partit disputat a Inca amb molta presència de públic mancorí. Dia del club. Partit molt disputat i amb un final de

molta emoció, ja que el Montaura guanyava de 0 a 2 i arribà a empatar el partit en el segon temps i a punt va estar de perdre-lo. Un gol de Feliu, al darrer minut, ens donà la victòria. El Sallista va marcar un gol de penal i l'altre d'un centre xut que va desviar en Carlos. Marcaren pel Montaura: Feliu, Manolo i Amengual.

Alineació: Martorell, Cuenca, Gálvez, Carlos, Villalonga, Feliu, Prats, Manolo, Amengual (Serra), Ramon i Colau.

Montaura 5 Ferriolense 1

Partit molt estrany en el qual el Montaura, ja des del primer minut, va sortir amb una força i un joc increïble. Al minut 8 guanyàvem de 4 a 0. El mig camp estava extraordinari. Acabà el partit 5 a 1. Hi havia molt públic al camp de Turixant i que es va divertir fora mida. Marcaren: Carlos, Segarra, Amengual i Estrany (2). Gran partit d'aquest jugador.

Jugaren: Martorell, Amer, Seguí, Carlos, Prats, Feliu, Segarra (Serra), Ramon, Estrany, Manolo, Amengual (Torres).

Valldemossa 3 Montaura 2

Partit d'aquells que hom desitja oblidar, no per haver-lo perdut només, sinó perquè dol haver-ho fet davant d'un equip inferior al nostre i contra uns jugadors, que empraren moltes arts i manyes de tot tipus, molt llunyanes a l'esport. Fou deplorables l'actuació del número 7 del Valldemossa, degut al seu mal comportament vers els nostres jugadors i públic. Marcaren: Estrany i Arrom.

Jugaren: Martorell, Amer, Seguí, Carlos, Cuenca, Feliu, Gálvez, Estrany, Ramon, Amengual (Torres) i Manolo.

Montaura 1 Consell 0

Dia del club a Mancor per rebé un dels millors equips de la categoria. Els dos equips lluitaren de debò per aconseguir la victòria. A certs moments el joc fou un poc violent, però noble. El públic s'ho va passar bé. Malgrat el curt resultat, els dos equips donaren un bon espectacle. Va marcar el gol n'Amengual.

Alineació: Martorell, Amer, Colau, Carlos, Prats, Feliu, Segarra, Estrany, Amengual (Ramon), Manolo, Ribot (Torres).

Sant Jordi 4 Montaura 0

Segona derrota per golejada. El Montaura va jugar un mal partit, lluitant molt poc. Fou, sens dubte, un dels partits més xarecs el jugat aquell dissabte. Podem

dir, en defensa dels jugadors, que el camp estava molt dur, feia molt de vent. També el fet de trobar-se el camp molt prop de l'aeroport, afavoreix a l'equip de casa i perjudica al contrari.

Jugaren: Martorell, Amer, Colau, Carlos, Prats, Feliu, Amengual, Estrany (Serra), Torres (Monjo), Ramon i Gálvez.

Montaura 5 Puigpunyent 0

Nova golejada del Montaura al camp de Turixant. Els jugadors sortiren mentalitzats per golejar i refer-se del partit d'anada, on va haver-hi de tot. Molt de fred i pluja durant tot el partit, fins i tot l'àrbitre, per por a costipar-se, va pitar el final quan encara hi mancaven 10 minuts. Els golejadors foren: Villalonga, Estrany, Torres, Prats i Amengual.

Alineació: Martorell, Amer, Gálvez, Carlos, Villalonga, Feliu, Manolo, Estrany, Torres (Cuenca), Prats, Amengual (Ramon).

Campanet 0 Montaura 0

Partit jugat el dia del Ram a Campanet amb molt de públic mancortí. Partit molt disputat i amb moltes ocasions de gol per part dels dos equips, només no transformades per la bona actuació dels dos porters. L'àrbitre era un antic conegut nostre. El positiu aconseguit és força important per a les nostres aspiracions d'ascens.

Jugaren: Martorell, Cuenca, Carlos, Villalonga, Gálvez, Feliu, Prats, Manolo, Estrany (Ramon), Amengual i Torres (Amer).

En el moment de tancar aquesta edició i després de la 28 jornada, la classificació és la següent:

1. BARRACAR	28	18	7	3	71	39	43	+15
2. Pla Na Tosa	28	17	6	5	77	29	40	+12
3. Mariense	28	15	8	5	73	45	38	+10
4. Consell	27	18	2	7	40	19	38	+12
5. Sant Jordi	28	17	4	7	52	38	38	+10
6. Valldemossa	28	15	6	7	54	34	36	+8
7. Montaura	28	13	8	7	57	38	34	+8
8. Port Soller	27	15	2	10	48	33	32	+6
9. Santa Maria	28	10	9	9	47	39	29	+1
10. Puigpunyent	28	12	4	12	38	47	28	0
11. Santa Eulària	28	8	11	9	31	37	27	-3
12. Esporles	28	10	4	14	48	59	24	-4
13. Ferriolense	28	8	5	15	38	47	21	-7
14. S'Horta	28	7	5	16	42	67	19	-9
15. Juv. Sallista	28	6	2	20	40	66	14	-16
16. Campanet	28	3	8	17	27	56	14	-14
17. Alcúdia	28	6	3	19	25	58	13	-13
18. Búger	28	5	2	21	24	82	12	-16

Com podeu veure el Montaura es troba a només quatre punts dels llocs d'ascens. Hem de rebre el Barracar, Alcúdia, Santa Maria i S'Horta. Hem de visitar l'Esporles i el Port de Sóller.

Joan Martorell Vallori.

PER LLEPAR-SE ELS DITS

E L T U M B E T

El TUMBET pertany a una època foreixent de la cuina mediterrànea. Es una simfonia de gustos i colors. Rococó.

No és plat, és més bé una tècnica culinària. Coure cada un dels aliments per separat i a ser possible, excepte les carns, en el seu propi gust, ofegats.

Permet moltes variacions; de verdura o de carn. Si és de verdura es pot menjar tot sol, com entrant o com a segon plat. També acompanyat de carn o peix. De carn és un plat completíssim. El de verdures està recollit per madò Coloma Abrines de Campos i sembla que no pot ésser anterior al 1.492, any del descobriment d'Amèrica, ja que els seus components (tomàtiga i pebre) procedeixen del Continent Americà. L'albergínia és del centre d'Àsia (Índia) i el carabassó del mediterrani.

El tumbet de carn està recollit al llibre de cuina de Robert de Nola, Aragones, cuiner de la Cort de Nàpols (Segle XVI), es titula "Llibre de doctrina per a ben servir y del art de coch; no és de qualsevol manera de potatges i falies compost per lo diligent mestre Robert Coch del serenissimo senyor Don Fernando Rey de Nàpols". Aquest llibre fou publicat a Barcelona (la primera edició és de 1520), se n'han fet quatre edicions en català i vuit en castellà.



TUMBET (tradicional a les Balears)

Ingredients: (per a quatre persones)

- 1 Kg. de patates.
- 1/2 Kg. de pebres verds i tendres.
- un o dos carabassons.
- 1 Kg. de tomàtiques ben madures.
- Molt d'oli, sal, alls i una fulla de llorer.

Preparació:

Fer tallades rodones de les albergínies, col·locar-les en un plat i salar-les, deixant que reposin un temps.

Mentres les albergínies ploren la seva amargura, pelar les patates i fer-ne tallades rodones també. Tapar-les d'aigua perquè no tornin negres.

Tallar els pebres a troços més o manco iguals tirant les llavors i amb l'ajuda de les mans, sense ganivet; així es couen millor i no es cremen tant en fregir-los.

També es tallen els carabassons a tallades rodones, tal com s'ha fet amb les patates i les albergínies.

Pelar les tomàtiques i fer-ne bocinets amb un guinavet o forqueta.

Es fregeix les patates per bandes, col·locant-les que just cobreixin el fons de la pella per tal que puguem girar-les al seu moment.

Es fregeix l'albergínia com la patata. En estar daurada per les dues cares es col·loca dins d'un plat distint al de la patata.

També es fregeix el carabassó i també es reserva a part, tal com hem dit de les patates i de l'albergínia.

En una greixonera que pugui estar al forn hi posam: al fons, les patates formant una capa, damunt s'hi col·loquen les albergínies, de forma igual i al damunt, el carabassó.

Tornam posar la pella al foc. En ella hi posam els alls i la fulla de llorer. En començar a daurar-se els alls hi posam el pebre verd, fets a troços. Convé tapar la pella, baixar el foc a fi que no es cremin.

Quan els pebres estan mig cuits, s'hi afegeix la tomàtiga fins que s'aconsegueixi una salsa uniforme. Després es reparteix la salsa de pebres i tomàtiga per damunt les verdures.

Entre tant haurem encès el forn i hi col·locarem la greixonera amb el tumbet. Hi estarà per espai de 10 o 15 minuts perquè es confiti.

Es pot servir bé tret del forn, tebe fred.

De la mateixa manera es pot posar al damunt carn o peix frits.



TUMBET "ROBERT DE NOLA"

Ingredients per a 8 persones:

- 1 conill.
- 1 pollastre
- 2 o 3 kg. de caragols
- Per coure el conill: vi negre, sal i llorer.
- Per coure el pollastre: saïm, llimona, sal i pebrebò.
- Per coure els caragols: mescladissa d'herbes, un pebre coent i sal.
- Per fer la salsa final: 60 grs. d'ametles torrades, 60 grs. d'avel·lanes torrades, alls i julivert, 3 o 4 galetes d'Inca, 2 ous durs, gingebre en pols, un litre de llet i aigua.



Preparació:

Els caragols: Es posen en remull, millor el vespre abans, tapats per què no puguin escapar-se. Se'ls sol posar farina de blat perquè purguin i engreixin. Es renten moltes vegades, la darrera vegada es fa amb afegint-hi un raig de vinagre.

Es posen en una olla amb aigua freda i mig foc; també s'hi posen les herbes (fonoll, moradui, herba bona, llorer, tem, etc...).

Es l'operació més delicada i important, d'ella depèn el que puguem menjar amb més o manco gust.

Quan ha començat a bullir, esperem uns minuts i canviem l'aigua, tirant el brou i passant a la mateixa olla l'aigua que sigui necessària fins a tapar els caragols. Hi afegim després el pebre de cirerete o més al nostre gust.

Ho deixam bullir fins que siguin cuits, més o manco una hora des que han pres el bull.

Es molt important que tinguin el gust a herbes i el sabor picant que desitjam.

Preparació del conill:

Fer troços petits del conill, rentar-lo amb aigua i vinagre (Si es coneix la seva procedència no cal fer aquesta operació).

Col·locar una greixonera al foc amb oli per a sofregir. Quan l'oli comença a fer fum, començarem a sofregir el conill fins que estigui daurat. Llevors hi afegirem vi negre i la fulla de llorer. Ho deixarem que cogui poc a poc fins que estigui a punt.

Preparació del pollastre:

Rentar-lo i fer-ne troços petits, més o manco n'han de sortir una vintena de troços; això ens indica que els troços han d'ésser petits.

Després s'hi posa sal i pebrebò.

Es posa una greixonera al foc, en ella s'hi posa saïm i el pollastre. S'ha de remanar per evitar que s'aferrí.

Preparació de la salsa:

a) La picada: Picar tots els ingredients dins d'un morter fins que es faci una pasta fina i compacta. L'ordre de la pica no canvia el resultat.

b) Fondre la picada: Aquesta operació es fa mitjançant llet i l'aigua necessària per tal que deixi ben cobert el tumbet.

Enllestida final:

Col·locar el pollastre dintre d'un recipient que pugui estar al forn.

Damunt, i en sostre, s'hi posa el conill.

Finalment els caragols, escampats per damunt, evitant les herbes, pebre de cirereta i brou. Procurar també retirar els caragols que s'hagin espenyat en coure.

Ara s'hi posa al damunt, tal com hem dit, la picada.

Es posa al forn per espai de deu minuts, comptats des que comença a bullir.

Es serveix tot d'una, procurant que cada convidat tenguí de tot un poc, regat amb l'espès brou.

S'acompanyarà d'un vi negre, de bon any i servit a temperatura ambient.

DOMINGO LLULL

Imatges d'ahir

En Biel de Son Nadal.



Sempre els amics han trobat en els cafès un lloc apropiat per fer tertúlia i passar el temps d'oci. Avui presentam dues imatges que testimonien el que deim. A la fotografia de dalt, davant d'una laverna de Büger, hi podem veure, d'esquerra a dreta, un extern, en Xesc Mateu "Guixa", en Biel Martorell "des Forn", en Sion Morro "Prim", en Llorenç Fontanet "Miet", un altre extern i en Joan Alba "Tailades". A la fotografia d'abaix, a dins el cafè ls Forn devers l'any 1955, hi veim en Toni Vicens "Palou", en Toni Martorell "Mieta", en Simó Mateu "des Tossals Verds", en Jordi Moranta "Cabà" i en Lluç Mateu "des Tossals Verds".

